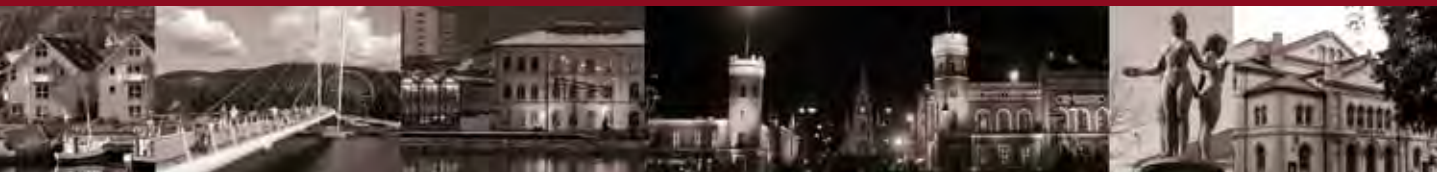

HKH - rapport mars 2011

Drammens ungdom og deres holdninger og bruk av cannabis

INNHOLD

Sammendrag	4
Innledning og metode	6
Analyse	11
Kunnskap.....	11
Holdninger.....	23
- "Alle røyker hasj"	23
Omfang	27
- Hvor utbredt er det å bruke cannabis i Drammen?.....	27
- Hvem er det egentlig som bruker cannabis?	27
Tilgjengelighet	31
Rekruttering.....	33
- Hvor røyker man cannabis?.....	39
Forebygging - hva gjør vi?.....	41
- Organisert idrett og fritid	41
- Behovet for tilstedeværelse av voksne.....	43
- Overganger og frafall.....	43
- Signifikante andre - foreldre og venner	45
- Foreldrenes utfordringer.....	47
- Behovet for dialog mellom barn og voksne.....	49
- Kunnskap og opplysning.....	49
- Behovet for sosiallærere.....	52
- Behov for tilrettelegging	52
- Sosialt nettverk.....	53
- Hvordan redusere omfanget av cannabis i Drammen?	53
- Hva skal til for å bryte med en ruskarriere?.....	55
- Behov for informasjon om hjelpeapparatet	55
- Hvordan hjelpe ungdom?	57
Handlingsplan	59
- Litteraturhenvisning	62
- Vedlegg 1: Risiko- og beskyttelsesfaktorer.....	64

Sammendrag

Høsten 2010 gjennomførte Uteteamet i Drammen en kartleggingen av ungdommers holdninger og bruk av cannabis i Drammen. Kartleggingen viste at det generelt sett er mangelfull kunnskap og stor usikkerhet både blant unge og voksne når det gjelder cannabis og konsekvenser av bruk. Samfunns- og medieskapt myter fører til at mange ungdom tror det er normalt å røyke cannabis. Dette har ofte ingen sammenheng med om de selv kjenner noen som bruker rusmiddelet. Kartleggingen viser 5,7% av de spurte 3. klassingene ved videregående skoler i Drammensdistriktet har brukt cannabis i løpet av de tre siste månedene. Når det gjelder kjønnsforskjeller viser det seg at det er færre jenter enn gutter som prøver cannabis. Barn som opplever sosial kontroll og stabilitet er mindre utsatt for å begynne å røyke cannabis enn barn som opplever mindre sosial kontroll. Holdningene til familie og venner påvirker våre holdninger og den dominerende i vennegjengen har gjerne stor påvirkningskraft. Mye tyder også på at tidlig debut ofte fører til høyt forbruk. Senere debut fører ofte til mindre forbruk og mer kontrollert bruk. Forskning viser også at jo tidligere man begynner med cannabis, jo større risiko utsetter man seg for. Misbruk av cannabis medfører dokumenterte helsefarer. Hukommelsen, følelsene og instinktet svekkes, og man stopper helt eller delvis opp i utviklingen når hverdagen oppleves i rus. Reelle oppfatninger av tid, følelser, stemninger, drømmer, gleder og lærdom forandres.

Mange unge mener cannabis er svært tilgjengelig, noe som kan oppleves som et paradoks da det er få som selv har prøvd rusmiddelet. På den annen side kan mange som selv ikke bruker cannabis, kjenne noen som røyker og dermed vite at de kan få tak i rusmiddelet. De kan også ha blitt tilbudt cannabis og valgt å

si nei. En annen forklaring kan være de antar at det er lett å få tak i cannabis uten at de vet noe om dette selv. Dette kan sees i sammenheng med en normalitetsdiskurs om at *“det er lett å få tak i hasj”*.

Kjenner man noen som røyker cannabis blir man lettere eksponert for stoffet. Cannabisbrukerne er ikke nødvendigvis synlige i bymiljøet, noe som gjør det vanskelig å finne selgere uten bekjentskap. Informantene våre forteller at det ofte er i private og lukkede miljøer man blir introdusert for cannabis første gang. Cannabisbrukerne benytter gjerne rekreasjonsområder som de kaller chillspots. Her blir de så lenge de ikke blir forstyrret. Tilgjengelighet av cannabis avhenger blant annet av hvor mange det er som bruker cannabis. Ved å begrense antall brukere, kan vi begrense antall potensielle selgere.

Venner, signifikante andre, organiserte fritidsinteresser, fremtidsplaner, å bli sett av voksne og god oppfølging av foreldre ser ut til å være viktige elementer for at barn ikke skal begynne med cannabis. Alt dette er områder som styrker den sosiale kontrollen og gir stabilitet. I overgangsfaser opplever man lite stabilitet, noe som kan skape usikkerhet og risiko for ungdommen.

Det er viktig at ungdom opplever å ha gode relasjoner til trygge voksne. En viktig rolle for disse voksne, er å oppdage uønsket adferd eller tegn som tyder på at barn/ungdom ikke har det bra. Når dette oppdages er det viktig at de voksne reagerer. Dette gjelder både foreldre, lærere, trenere, politi og andre. Dette betyr at de må vite hvordan de skal håndtere situasjonen og hvor de kan henvende seg for å få hjelp. Ungdom

etterlyser også bruk av ulike informasjonskanaler og kunnskap om hvor de kan henvende seg for å få hjelp. Det må være enkelt å finne frem til de ulike aktørene og å søke dem frem på nettet.

Mange opplever overganger og samarbeid mellom rus, psykiatri og fastlege som vanskelig. De etterlyser tettere samarbeid. Dette er også noe de ansatte i de ulike virksomhetene etterlyser. Det er viktig at noen tar ansvar for brukeren og sikrer at denne blir fulgt opp på best mulig måte. Samarbeid mellom ulike aktører i hjelpeapparatet, spredning av informasjon og kunnskap er områder som kartleggingen har vist er mangelfulle. Avslutningsvis i rapporten er det skrevet en handlingsplan som er forankret i virksomheten Senter for rusforebygging.

Innledning og metode

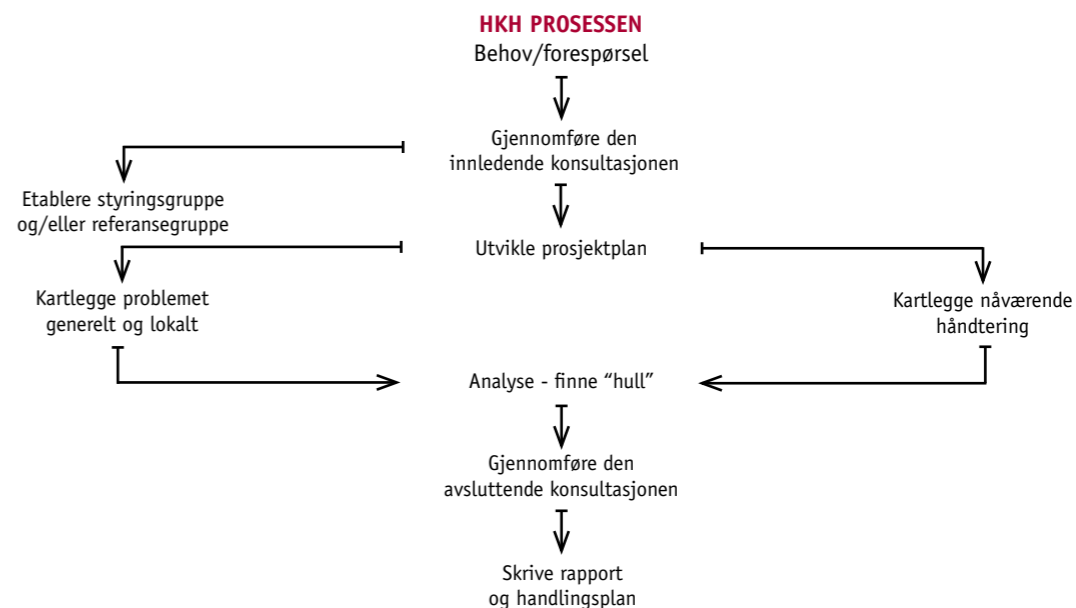
Hurtig kartlegging og handling (HKH) er en kartleggingsmodell som er utviklet av Verdens Helse Organisasjon (WHO) og tilpasset norske forhold av Bergensklinikkene. Målsettingen ved bruk av HKH er å innhente informasjon som gir god oversikt over et problemområde for så å tilrettelegge for rask innsats og iverksetting av tilpassede tiltak gjennom en handlingsplan.

Uteteamet opplever cannabis som et område forbundet med mye usikkerhet og mange myter. Eksempelvis, er cannabis et fremvoksende rusmiddel blant unge slik mange mener, eller har forskere fra Statens institutt for rusmiddelforskning (heretter SIRUS) rett når de sier at det er en tilbaketrukkende trend blant de yngste (EMCDDA 2010)? Siste EMCDDA rapport fra SIRUS tilsier at det har vært en klar nedgang i bruk av cannabis blant de under 35 år. I 2004 var andelen som svarte at de hadde brukt cannabis siste måned 4,5 prosent, mens den i 2009 var redusert til noe over to prosent. Andelen som svarer at de har brukt

cannabis siste år har gått ned fra 9,6 prosent i 2004 til syv prosent i 2009. Derimot kan det spores en økning blant dem over 35 år.

Delte meninger og en *diskurs*¹ som sier at det er normalt for ungdom å røyke cannabis har ført til at Uteteamet i Drammen ønsker å se nærmere på temaet. En "normalitetsdiskurs" vedrørende cannabis kan medføre mildere holdninger og økt toleranse blant ungdom. Dersom det viser seg at "normalitetsdiskursen" ikke er reell, kan informasjon om dette antagelig virke preventivt. Flere ungdommer som kommer i kontakt med Uteteamet bruker cannabis, og Uteteamet har møtt mange som ønsker hjelp til å slutte. Legaliseringsdebatten skaper usikkerhet i forholdt til stoffets virkninger, og vi ønsket på bakgrunn av dette å få mer kunnskap om situasjonen rundt cannabis i Drammen. En god måte å tilegne seg denne kunnskapen på, er gjennom HKH metoden og dens prosess:

¹ *Diskurs er bestemte måter å snakke om bestemte ting på innenfor bestemte domener. Makten produserer diskurs og diskursen produserer makt (Aakvaag 2008). Litteraturforlag: Neumann 2001:18 og Jørgensen og Phillips 1999:31.*

Vi startet kartleggingen med å samle samarbeidspartnere i kommunen til en innledende konsultasjon. Til dette møtet møtte representanter fra ruskonsulentene i kommunen, BUPA, helsesøstrene, PPOT, politiet, tidlig forebygger i Senter for Oppvekst, ungdomsskolene, videregående skoler, Nordic Academy (kursleverandør til NAV), Avdeling for Rus og Avhengighet (ARA), Kultur, Securitas, Danvik folkehøgskole, arbeidsinstituttet, kompetansesenter RUS – region sør, politiker, Ung-team - NAV og SLT-koordinator i tillegg til de ansatte i Uteteamet.

Det var stor enighet om at det har vært lite fokus

på cannabis over lengre tid og det er få som vet noe konkret om hvordan situasjonen er i Drammen i dag. Det ble også stilt spørsmål om hvordan ungdom selv ser på cannabis som rusmiddel. Ungdomsundersøkelsene til Christopher Bratt viser at i underkant av 5% av elevene i 10. klasse i Drammen har prøvd eller bruker cannabis jevnlig, men hva betyr egentlig det?

Politiet mener det er lite fokus på cannabis og at lav innsats på området kan være med på å bygge opp under en normalitetsdiskurs. Spørsmålene som flere ønsket at vi skulle gå videre med etter innledende konsultasjon var:

- Hvilke kunnskap har foreldre, ungdom og hjelpeapparatet om cannabis? Hvilke signaler gir legaliseringsdebatten? (Kunnskap)
- Hva mener egentlig den gjennomsnittlige ungdommen i Drammen om bruk av cannabis? (Holdninger).
- Hvor utbredt er det å bruke cannabis blant ungdom i Drammen? (Omfang)
- Hvor lett er det å få tak i cannabis? (Tilgjengelighet)
- Hvordan rekrutteres ungdom til cannabismiljøene, og er bruk knyttet til enkelte miljøer? (Rekruttering)
- Hva skal til for å hindre rekruttering av nye cannabisbrukere? (Forebygging/Handlingsplan)

Uteteamet ble enige om å bruke disse spørsmålene som fokusområder under kartleggingen. Det er omfattende områder, og vi valgte å benytte oss av godt innarbeidede metoder for å spare tid og ressurser. Uteteamet benytter jevnlig metoder som fokusgrupper med ungdom for å oppdatere seg på trender i samfunnet. I tillegg til dette, benyttet vi oss av samarbeidspartnere og deltakere fra innledende konsultasjon som viste at de hadde stor kompetanse på de ulike områdene. Slik sett ga innledende konsultasjon en god anledning til å bli kjent med flere ulike aktører i kommunen og deres kompetanse. Vi gjennomførte semi-strukturerte intervjuer med utdanningsdirektøren i Drammen Kommune, rektor ved videregående skole, rektorer ved flere ungdomsskoler, tidlig forebygger ved Senter for oppvekst som har kontor på politistasjonen, idrettssjefen i Buskerud, leder av idrettsrådet i Drammen Kommune, rådgiver ved videregående skoler, ruskonsulent ved Nordic Academy og ruskonsulent ved Senter for rusforebygging. Disse fagpersonene var også viktige for å kartlegge den nåværende håndteringen av problematikken.

Gode relasjoner til ungdom førte til at Uteteamet lett kunne hente inn nøkkelinformanter som kjenner rusmiljøet. Dette var ungdom i alderen 20 – 25 år som har en tilknytning til SFR, enten gjennom Uteteamet, ruskonsulentene eller begge deler. Felles for nøkkelinformantene er at de på daværende tidspunkt hadde sluttet med cannabis. Intervjuene varte fra 2,5 time til 3,5 time, og etter fem slike dybdeintervjuer hadde vi fått mye informasjon om hvordan de havnet i rusmiljøet, hvordan de fikk tak i rusmiddelet, hvordan de opplevde å være i rusmiljøet, konsekvenser, hva som skal til å bryte med en ruskarriere med mer. I disse intervjuene var tillit og respekt grunnleggende, og vi opplevde at vi fikk åpne og ærlige svar. I noen tilfeller opplevde vi mer åpenhet i intervjuet enn i en vanlig hjelpesamtale. Informantene begrunnet dette i at sannheten måtte på bordet slik at vi kunne hjelpe ungdom på best mulig måte. Ingen av nøkkelinformantene fikk noen form for kompensasjon. Vi tilbød en informant som betalte p-avgift å dekke denne, men fikk avslag ved at informanten stolt meddelte: *“Jeg har fått meg jobb og tjener egne penger, så det kan jeg dekke selv”*.

Et ønske fra samarbeidspartnerne våre som møtte til innledende konsultasjon var økt kunnskap om holdningene og opplevelsene til “gjennomsnitts”-ungdom i Drammen. I følge normalfordelingen i samfunnet i dag, vil vi finne et passende utvalg for dette formålet i 3. klasse på videregående skole. For å dekke bredden i de ulike valgmulighetene på videregående, sørget vi for å inkludere de ulike linjene. Vi hadde derfor fokusgrupper med elever fra Arbeidsinstituttet, idrettslinja, musikklinja, yrkesfag, media og kommunikasjon og allmenne fag. I hver fokusgruppe var det ca åtte deltakere med jevn fordelig av gutter og jenter. Vi samlet også inn 330 spørreskjema fra de representative linjene, hvor 166 av respondentene var jenter og 164 var gutter. I tillegg til dette oppdaterte vi oss gjennom faglitteratur, diskusjonsforum o.l. Ved å bruke disse ulike metodene fikk vi både bredde- og dybdeinformasjon om ungdom og cannabis i Drammen, samt et inntrykk av hva ungdom selv mente om de ulike fokusområdene.

Da resultatene var bearbeidet og analysert, inviterte vi våre samarbeidspartnere til avsluttende konsultasjon. De fleste fra innledende konsultasjon møtte også denne gangen, men i tillegg møtte også fagpersoner som hadde tatt interesse for kartleggingen underveis eller som hadde blitt inkludert som informanter. Etter intervjuene med ungdom dukket det opp fagområder som viste seg å være svært relevante for kartleggingen. På bakgrunn av dette ble det blant annet viktig å inkludere idretten og friomsorgen som ikke var representert ved innledende konsultasjon. På avsluttende konsultasjon presenterte vi funnene og inviterte til dialog for å bygge opp en hensiktsmessig handlingsplan.

Proessen har vært spennende, og i det følgende skal vi presentere resultatene fra undersøkelsen om ungdommer og deres holdninger og bruk av cannabis i Drammen. På bakgrunn av at samarbeidspartnere har etterspurt kunnskap om cannabis og fokus på ungdommenes egne holdninger, bruk og opplevelse av rusmiddelet, handler rapporten i stor grad om dette. Likevel har samtaler med fagpersoner og refleksjoner sammen med disse vært et viktig grunnlag for analysearbeidet, avdekking av hull, og ikke minst for å snakke med relevante aktører om hva de tenker om utsagn som ungdommen selv har fremhevet. Flere ungdom har eksempelvis nevnt utvisning som et viktig tema, på bakgrunn av dette var det viktig for oss å snakke med representanter fra skole og idrett om disse temaene for å kartlegge nåværende håndtering ved uønsket adferd. Resultatene vil bli presentert etter fokusområder og rapporten avsluttes med et kapittel om forebygging som følge av resultatene etterfulgt av handlingsplanen.

Vi har valgt å benytte det overordnede begrepet cannabis, da denne rapporten handler om både hasj og marihuana. I ungdommenes sitater kommer deres egne begreper frem. Nøkkelinformantene våre og ungdommer vi har pratet med som selv bruker cannabis, skiller tydelig mellom hasj og marihuana. Ungdom som ikke selv bruker eller som bare har prøvd noen få ganger sier som regel hasj uavhengig av om det er marihuana eller hasj. For dem er nok hasj en fellesbetegnelse for hasj og marihuana. De begrepene vi ofte møtte i miljøene er brunt (hasj) og grønt (marihuana). Disse begrepene ble kun brukt av ungdom som røyket jevnlig/var i miljøet.

Analyse

Kunnskap

Hva er cannabis og hvilken kunnskap har ungdom og hjelpeapparatet om cannabis?

Hva er egentlig cannabis? Er det farlig? Naturlig? Sunt? Bedre enn alkohol? Skadelig? Hvorfor er det egentlig illegalt? Hvis det er illegalt må det jo være skadelig, men hvordan da? Når kunnskapsrike folk mener det bør legaliseres kan det da være farlig? Det er jo mange med høye stillinger som røyker - er jo ikke farlig da! Noen blir jo sykt sløve, det kan jo ikke være bra? Det er jo ingen som kan argumentere mot oss, så da er det vel ikke farlig? Dette er noen av spørsmålene og påstandene vi har møtt under kartleggingsperioden. Det er altså mye usikkerhet og mange myter rundt cannabis og dens virkning.

Sandberg og Pedersen skriver i sin bok "cannabiskultur" (2010:22) at det er nokså tilfeldig at cannabis ble oppført som illegalt rusmiddel. I 1925 kom cannabis opp som tema på den internasjonale opiums-konvensjonen. Cannabis var ikke på agendaen, delegatene var ikke forberedt på temaet og stoffet ble først nevnt av en egyptisk delegat den femte dagen av konferansen. Han fikk anledning til å gi en omfattende redegjørelse for farene ved bruk av cannabis og la vekt på tre forhold: Rusen kan lede til vold, stoffet er svært avhengighetsskapende, og det forårsaker mellom 30% og 60% av tilfellene av sinnssykdom i Egypt. Han fikk konferansen med seg. I dag vet vi mer, men vet vi nok?

Cannabis er en samlebetegnelse på materialet som kommer fra planten cannabis sativa. Det finnes i hovedsak tre forskjellige produkter fra cannabisplanten;

marihuana, hasjisj (hasj) og cannabisolje (Øiseth m.fl. 2008). Planten er hardfør, vokser vilt mange steder og inneholder en lang rekke substanser som har fellesbetegnelsen cannabinoider. Det viktigste av disse er delta - 9 - tetrahydrocannabinol (THC). I hovedsak er det dette stoffet som gir rus (www.fhi.no). Innholdet av THC varierer mellom de ulike typer planter, avhengig av dyrkingsvilkår og hvilke deler av planten som benyttes. Det er høyest nivå av THC i de blomstrende skuddene av hunnplantene. Marihuana lages ved at disse skuddene tørkes, og tradisjonelt har stoffet hatt et THC-innhold på 0,5 - 5%. Hasjisj lages av kvae fra den samme planten og har et THC-innhold på 2 - 20%. De senere årene har det kommet nye varianter av hjemmedyrket marihuana, kalt "skunk" eller "Nederwiet", med et innhold av THC helt opp mot 20% (Sandberg og Pedersen 2010:18). Nå rapporteres det også om nye kjemiske varianter av cannabis som er særdeles mye sterkere enn de tradisjonelle variantene. Noen av våre informanter har nevnt navn som JWH - 018 og Spice og kan fortelle at dette gir en sterkere rus enn vanlig cannabis.

Tradisjonelt har hasj vært den mest populære form av cannabis i følge Øiseth m.fl. (2008). Videre skriver de at "hasjisj utgjør mellom 80 og 90 prosent av all beslag på årsbasis, et tall som har holdt seg stabilt gjennom mange år" Øiseth m.fl. (2008:15). I denne forbindelse kan det være interessant å merke seg at Tollvesenet i sin pressemelding 06.01.2011 oppgir at beslagene av marihuana har økt med 60% i 2010, mens beslagene av hasj har gått ned samme år (www.toll.no).

”

Avhengigheten kom snikende, plutselig tok jeg meg selv i å røyke hver dag.

(Nøkkelinformant)

Marihuana er cannabisplanten i tørket tilstand uten noen form for foredling. Det består av bladene og mindre stilker i mer eller mindre oppmalt tilstand. Det er også registrert marihuana som er presset sammen til harde blokker, klumper eller tableter. Utseendet varierer etter hvor planten er dyrket. I varme strøk blir den stor og frodig og lukten kan være sterk og krydderliknende (Øiseth m.fl. 2008). Ifølge våre informanter er det mange som ser på marihuana som det mest naturlige produktet fra planten. Hasj er et foredlet produkt fra marihuana, hvor plantesaften (harpiksen) er oppkonsentrert. Formålet er å isolere de THC-rike plantedelene fra fibermaterialet ved hjelp av mekaniske metoder, bruk av løsemidler og oppvarming. Variasjon i produktkvaliteten er meget stor, avhengig av tradisjon og fremstillingsmetode. Hasj foreligger oftest som hardpressede plater, kaker eller klumper og fargen varierer fra sort via mørk brun, brun, lys brun, rødbrun, gråbrun, grågrønn til grønn. Konsistensen kan være kornet og tørr, seig og formbar eller hard (Øiseth m.fl. 2008). Cannabisolje, eller hasjolie er det mest konsentrerte produktet fra cannabisplanten. Dette er grønt, brunt eller sort oljeliknende væske med en lukt som kan oppfattes som behagelig. Produktet fremstilles ved at plantesaften (harpiksen) trekkes ut ved hjelp av løsemiddel. Løsningen dampes deretter inn og ved ekstrem inndamping eller lang tids lagring kan cannabisolje ha konsistens som sirup eller tjære. Cannabisolje har ingen stor utberedelse i Norge (Øiseth m.fl. 2008).

Cannabis klassifiseres som et dempende rusmiddel og virkningene varierer av avslapning til at opplevelsen av tid eller sanseintrykk endres (Sandberg og Pedersen 2010:18). Øiseth m.fl. (2008:18) legger til at brukere beskriver rusen som innsiktsgivende med økt forståelse for og opplevelse av sanseintrykk. Særlig

gjelder dette musikk, rytme, farge og form. Våre informanter bekrefter dette ved å fortelle om hvordan cannabis forsterket inntrykkene når de så film og hørte musikk. En sa at *“det positive med hasjen er at man blir mer åpen og rolig. I stedet for å drikke og sloss på byen sitter man hjemme og røyker. Da lever jeg meg inn i musikken og nyter tilværelsen”*. En mente at film ikke har blitt det samme igjen etter han sluttet å røyke hasj. Men selv om musikk og film kan oppleves som svært annerledes i cannabisrus så er det flere av våre informanter som var opptatt av at det på sikt ikke var verdt det. *“Avhengigheten kom snikende, plutselig tok jeg meg selv i å røyke hver dag. Jeg var avhengig, og hasjrøykinga var et enormt penge- og energisluk. Etter hvert som tiden gikk fikk jeg mindre kontroll, og det gikk utover de rundt meg. Det ble vanskelig å følge opp skolen – “tar det i morra” ble en gjenganger, men det ble aldri gjort”*.

Hasjrøykere søker selvsagt behagelige opplevelser, men angst og panikkreaksjoner er heller ikke uvanlig (Sandberg og Pedersen 2010:18). En informant fortalte at han sluttet å røyke da han ble skremt av hyppige depresjoner som han opplevde at det ble stadig vanskeligere å komme ut av. *“Nedturene er farlige og de blir gradvis flere og varigheten øker. Når du får en nedtur isolerer du deg, det fører igjen til at du tenker mer og dermed røyker enda mer. Da øker mulighetene for tunge depresjoner og dermed selvmord”*. Andre fortalte at de til slutt ikke turte å gå ut av døra fordi de trodde det alltid var noen som fulgte etter dem. *“Jeg fikk så mange rare tanker i hodet”* sa en informant. I følge Øiseth m.fl. (2008:18) er disse psykoseliknende effektene vanlige etter lang tids bruk av store stoffmengder. De kan arte seg som sansebedrag, vrangforestillinger og forfølgelsesforestillinger.

Cannabis har en rekke skadevirkninger og i følge Sandberg og Pedersen (2010:18) er de viktigste risikoen for trafikkulykker, avhengighet og luftveislidelser dersom cannabis tas inn gjennom røyking. Øiseth m.fl. (2008:20) skriver at effekten av THC på hjertet og kretsløp kan utløse hjertekrampe (angina pectoris) hos disponerte personer. I Norge har man dokumentert dødsfall som antas å skyldes slike effekter. Det er også rapportert om tilfeller av hjerteinfarkt hos svært unge – og forøvrig tilsynelatende friske – cannabisrøykende personer.

Når det gjelder luftveislidelser skriver Øiseth m.fl. (2008:21) at cannabisrøyking fører til økt forekomst av betennelsestilstander og irritasjon på slimhinnene. Motstandsevnen svekkes og betennelser i bihulene, nese, svelg, luftrør og lunger er vanlig, med kronisk bronkitt og emfysem som resultat. Når det gjelder kreftfare inneholder cannabis komponenter som er mer kreftfremkallende enn dem man finner i vanlig tobakk. Blant annet er tjæreinnholdet betydelig høyere. Dette kombinert med den spesielle røyketeknikken gjør at lungene blir ekstra eksponert for tjære. En britisk undersøkelse viser at risikoen for å utvikle lungekreft er minst dobbelt så høy ved røyking av cannabis som ved røyking av tobakk (Øiseth m.fl. 2008: 21). Våre informanter nevner tilbaketrekking fra samfunnet, at man blir svært ukritisk og det å sløse bort flere år av livet sitt på å være sløv og ikke bry seg, som de største negative konsekvensene av bruk. De mener det skumle er at tilbaketrekkingen og sløvheten kommer så snikende at du ikke merker det selv før du er fanget i nettet og får store problemer med å bryte det vante mønsteret. En informant fortalte: *”Det tok seks år før jeg våkna og tenkte hva faen er det som har skjedd? Hvor er livet mitt? Plutselig oppdaga jeg at en jeg gikk på ungdomsskolen med som jeg syntes var en skikkelig puslete drittunge hadde skaffa seg utdanning, jobb, bil, hus, kone og*

barn – jeg hadde ikke bil engang. Han hadde alt, jeg hadde ingenting. Det blir man skikkelig deprimert av, og det er den verste nedturen”. Videre sa han ”det var en skikkelig vekker, etter jeg ble vekka tok det meg et år å lære å leve med at jeg har rota bort seks år av livet mitt. Nå har jeg brutt med det gamle miljøet og bygger meg opp igjen”.

Etter et enkelt inntak av cannabis er koordinasjonen, konsentrasjonen og reaksjonsevnen i følge folkehelseinstituttet (www.fhi.no) påvist svekket opptil 24 timer etter inntak. THC blir lagret i kroppen, og kan i følge blant annet folkehelseinstituttet (www.fhi.no) og Øiseth m.fl (2008) påvises i blodet i opptil noen døgn, avhengig av mengden stoff som er inntatt. I urin kan man påvise nedbrytingsprodukter av THC i opptil flere uker. Folkehelseinstituttet (www.fhi.no) informerer videre om at cannabis trolig reduserer kroppens immunforsvar, påvirker hormonbalansen og reduserer sædcelleantall hos menn. Det er rapportert at cannabisrøyking kan forstyrre hormonbalansen hos både kvinner og menn. Hvordan dette påvirker fertiliteten hos menn er ikke godt nok dokumentert, men kan ha betydning dersom det på forhånd foreligger andre tendenser til lav fertilitet. Det samme kan også være tilfelle med hensyn til kvinners fruktbarhet. Man har konstatert at slike hormonforstyrrelser kan resultere i endret menstruasjonssyklus (Øiseth m.fl. 2008: 21). Hos gravide kvinner vil THC og andre stoffer fra cannabis overføres gjennom blodet fra moren til fosteret. Det samme vil skje gjennom morsmelken. Vanemessig bruk av cannabis under svangerskapet kan gi lavere vekt og redusert kroppslengde ved fødselen. Det mest urovekkende er imidlertid i følge Øiseth m.fl. (2008:21) undersøkelser som viser skader på barnets sentralnervesystem. Dette arter seg som manglende evne til oppmerksomhet og til erkjenning- og tankemessige funksjoner.

”

Det er lett å få heftige psykiske problemer som depresjon, selvmordstanker og paranoia...

(Nøkkelinformant)

Langvarig bruk øker også risikoen for angst- og depresjonsreaksjoner og kan utløse psykoser hos disponerte individer. En av våre informanter sa *“det er lett å få heftige psykiske problemer som depresjon, selvmordstanker og paranoia. Hasj er ikke uskyldig her, den forsterker følelsene. Den fjerner depresjonen for en kort stund, men deretter blir det mye verre... man glemmer ting når man røyker hasj, får et sinnsykt korttidsminne. Man lever i en egen boble og mister kontakten med familie og venner. Det er vanskelig å holde kontakten med folk som røyker – de husker jo ingenting. Også blir man skikkelig tiltaksløs”*. Folkehelseinstituttet sier videre at mange unge brukere blir likegyldige, apatiske, får nedsatt konsentrasjonsevne, nedsatt toleranse for skuffelser, samt opplever uvilje mot å gi seg i kast med nye oppgaver. Virkningen av cannabis henger igjen i sentralnervesystemet i minst et døgn etter siste inntak, kanskje betydelig lenger ved jevnlig bruk. Man har, i følge Øiseth m.fl. (2008:21) spekulert på om det kan bygge seg opp høye konsentrasjoner av psykoaktive THC-produkter i hjernen. Dette kunne forklare de depresjoner og psykoser som kan ledsage langvarig cannabisbruk. Innlæringssvikt og manglende motivasjon kan også betraktes som konsekvenser av en slags kronisk forgiftning ved langvarig, om enn ikke daglig cannabisbruk. Hvorvidt det kan oppstå langvarige personlighetsforstyrrelser på denne måten er omdiskutert (Øiseth m.fl 2008:21).

Flere av informantene våre var ambivalente til effektene av cannabis. På den ene siden var det i utgangspunktet behagelig å være litt likegyldig og apatisk, men på sikt ble det et problem. *“Hvis du er på villspor i livet er det greit å røyke for å roe deg ned litt. Fordommene forsvinner hvis du i utgangspunktet er fordomsfull, du oppdager at alle egentlig er like – peace liksom. Du blir liksom sløv og likegyldig. Det er bra*

for depresjon og angst frem til det slår deg i bakhue”. En annen sa *“hukommelsen blir ødelagt, du bryr deg ikke om noen ting. Du blir dum, det er fakta, du blir skikkelig schmekk i hue, og det tar lang tid å få hue igang igjen”*.

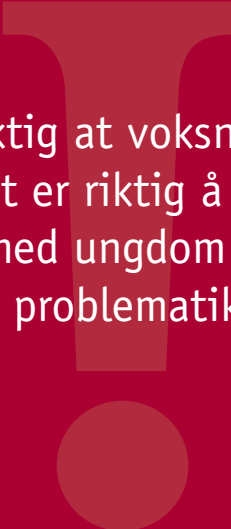
Den vitenskaplige kunnskapen om cannabis er stadig økende, men det er mange momenter som påvirker resultatene og det er derfor vanskelig å komme med klare konklusjoner. Eksempler på slike momenter er psykiske lidelser og avhengighet. En av våre informanter fortalte at han ikke trodde hasj var avhengighetsskapende *“men plutselig så skjønnte jeg at jeg var hekta, vet ikke hva som skjedde, men plutselig måtte jeg ha en mornings og en kveldings og en rett som det var. Da var det gjort”*. Mange anser cannabis som mindre avhengighetsskapende enn andre rusmidler som heroin og kokain (www.fhi.no), men at det er mindre avhengighetsskapende sier ikke at det ikke skaper avhengighet. Noen blir sakte men sikkert inn i en avhengighet. Det skjer gradvis og umerkkelig som hos vår informant. Det kan være vanskelig å skille mellom hva som er bruk, misbruk og avhengighet. Til slutt er bruken blitt en så stor del av dem at de knapt merker det selv. Om de skulle erkjenne sin avhengighet, virker det truende på dem (Weihe 2008:42). Man kan skille mellom flere typer avhengighet. Den kjemiske avhengigheten er det man ofte snakker om når det gjelder rusmidler. Det som skiller denne typen avhengighet fra eksempelvis psykisk avhengighet er de fysiske reaksjonene som man kan se ved ulike typer kjemiske tilvenning til stoff som kroppen etter hvert *“må ha”* (Weihe 2008:43). Spillavhengighet er et eksempel på psykisk avhengighet. Her er det ingen kjemisk avhengighet, men avhengigheten er alvorlig nok likevel. Hvorvidt cannabis skaper kjemisk avhengighet er et stort diskusjonstema, men at det skaper psykisk avhengighet hos mange er vi ganske sikre på.

Mange av lærerne på ungdomsskolene og videregående skoler som vi har snakket med sier at de kan for lite om cannabis og konsekvensene av bruk. Rektorene forteller at det har vært lite fokus på dette, men at det kunne vært hensiktsmessig å øke denne kunnskapen slik at de ansatte kunne føle seg trygge på egen kunnskap i en eventuell diskusjon eller dialog med elever. Det å referere til at cannabis er ulovlig har liten effekt. Ungdom trenger å vite hvorfor det er ulovlig. En som er for legalisering av cannabis har som regel mange argumenter for å legalisere cannabis, og vil hevde at bruk ikke er farlig. Dersom samfunnet fortsatt skal være opptatt av å begrense bruken av cannabis, må vi ha gode argumenter for hvorfor det ikke bør legaliseres. Flere av våre informanter mente at hjelpeapparatet visste alt for lite om hasj. En sa at *”de voksne har ikke noe kunnskap om ungdom og hasj – de dømmer uten å vite. Holdningene deres bærer preg av lite kunnskap, det hadde vært bedre om de ikke hadde noen holdninger i det hele tatt”*.

Det er viktig at lærere og andre voksne er bevisste på når det er riktig å gå inn i dialog med ungdom om rusbruk og annen problematikk. Dersom de ikke føler seg trygge i situasjonen kan dette gi ungdommen overtaket og det kan være riktig å unngå diskusjon. Istedenfor å diskutere på generelt grunnlag kan en mulighet være å spørre eleven hvorfor det er så viktig for ham/henne å diskutere dette og hvilken betydning stoffet har for ham/henne. Da kan det bli en samtale hvor eleven og ikke rusmidlet er i fokus.

Noe av det vi spurte nøkkelinformantene våre om var hvor mye de trodde ungdom visste om cannabis før de prøvde første gang. Noen mente det antagelig er flere som vet hva cannabis er i dag enn tidligere i og med at det er veldig lett å tilegne seg kunnskap gjennom internett. På den annen side trodde de ikke

at ungdom visste så mye om konsekvensene før de prøvde første gang. *”Jeg visste jævlig lite”* sa en informant. *”Jeg visste ikke at det var brunt engang. Det eneste jeg visste var at skolen hadde vist noen filmer om det og sånt. Tror at de som begynner i dag vet mer. De bruker internett og sånt. Men det er liksom det at når du starter å røyke så er alt bare moro, men etter noen måneder så er du avhengig og da er det ikke moro lenger”*.

Det er viktig at voksne er bevisste på når det er riktig å gå inn i dialog med ungdom om rusbruk og annen problematikk.

”

Ungdom vet veldig lite om cannabis og konsekvensene av bruk.

(Nøkkelinformant)

Det er generell enighet blant våre nøkkelinformanter om at ungdom vet for lite om cannabis og konsekvensene av bruk. Våre nøkkelinformanter er plukket ut på bakgrunn av at de har vært dypt inne i miljøet og derfor kunne fortelle oss om hvordan det er å være ung cannabisbruker i dag. Felles for dem er at de har tatt et valg om å slutte. Dersom vi hadde spurt ungdom som fortsatt røyker cannabis ville vi antagelig fått andre svar. En av våre nøkkelinformanter tror *”at ungdom vet veldig lite om hasj og konsekvensene av bruk. Det er mye feilinformasjon i miljøet. De unge blir fortalt at det ikke er fartig, avhengighetsdannende osv. Den kunnskapen de har kommer stort sett fra eldre venner, og de tror på det de blir fortalt”*.

Gjennom fokusgruppene på de ulike videregående skolene i Drammensområdet fikk vi de samme inntrykkene som intervjuene med samarbeidspartnere og nøkkelinformanter gav. Ungdom har lite kunnskap om cannabis. Mange vet at det er forskjell på hasj og marihuana, noen kan si noe om forskjellene, men det er tilsynelatende få som har noen sikker kunnskap utover dette. Mange av påstandene vi møtte var, som nevnt innledningsvis, at cannabis er bedre enn alkohol, og at det kanskje ikke er så skadelig. Likevel var det mange som ønsket å vite mer om hva cannabis er, og hvilke skadevirkninger det har. Et spørsmål vi hadde i fokusgruppene var *”hva ville du gjort dersom du oppdaget at en god venn/venninne hadde begynt å røyke cannabis?”* Svarene varierte fra å ta avstand til vennen/venninnen, prøve å hjelpe vennen/venninnen til å slutte og noen svært få sa at det ikke var av betydning om de røyka eller ikke. I de fleste gruppene var det enighet om at de ville prøve å hjelpe vennen/venninnen til å slutte. Dette viser at ungdommene tar avstand fra bruk av cannabis, men på oppfølgingsspørsmålet *”Hvordan skal dere hjelpe”* var det svært få som hadde noen svar de selv hadde troen

på at kunne hjelpe. Det viste seg at de kunne for lite om cannabis til å argumentere i mot og de visste ikke helt hvor de kunne henvende seg for å få den informasjonen de ønsket. Noen hadde vært i en slik situasjon og hadde argumentert med at det er illegalt og at man ikke burde bruke rusmidlet. Motargumentene hadde da vært at de selv drakk og det var verre enn hasj. Når ungdom ikke vet om dette stemmer, så har de ikke noe mer å argumentere med. I en gruppe var det en som foreslo at de kunne argumentere med at de ikke drikker hver dag. Mange i gruppen synes det kunne virke som et greit argument, men hadde det noe å si? Når man setter de ulike rusmidlene opp mot hverandre, er det viktig at bruken og inntaket er med i målingen, da det ofte er dette som er av betydning for de langvarige konsekvensene. Noen av elevene hadde positiv erfaring med å si at gruppen tok avstand fra cannabis og vedkommende hadde valgt å følge gruppen. Dette viser hvor viktig en gruppes holdninger er for enkeltindividene. Mange av deltakerne i gruppene ønsket mer informasjon og kunnskap om cannabis slik at de hadde noen gode argumenter for hvorfor man ikke bør bruke rusmiddelet.

Holdninger

“Alle røyker hasj”

Det som er interessant når vi snakker med ungdom på videregående skole og går gjennom spørreskjemaene til 330 elever i 3. klasse i Drammen er at mange sier at hasj er vanlig, men tallene viser noe helt annet. Av 330 elever, jevnt fordelt på kjønn, viser det seg at det er 18.9% av guttene og 8.4% av jentene har prøvd hasj eller marihuana en eller annen gang i livet. Videre sier tallene at det er 8.5% av guttene som har brukt hasj eller marihuana 1 - 3 ganger i løpet av de tre siste månedene. 2.4% av jentene sier det samme, mens kun ei jente oppgir å ha brukt hasj eller marihuana mer enn tre ganger i løpet av de tre siste månedene.

Våre nøkkelinformanter sier at *“alle røyker hasj”*. Ungdom som selv er i et miljø hvor det brukes cannabis forteller at det er svært utbredt. Noe av forklaringen på dette kan være at det er denne gruppens kultur å bruke cannabis. De har en diskurs og talemåte som lett kan overbevise om at cannabis er svært utbredt i samfunnet. Sandberg og Pedersen (2010: 72) skriver om en normaltetsdiskurs når det handler om cannabis. Deres informanter, på lik linje med noen av våre nøkkelinformanter, fortalte om en *“normal”* oppvekst hos en *“typisk kjernefamilie”*. De opplevde også at informantene deres kom med utsagn om at *“alle røyker hasj”, “advokater, leger, alle røyker nå”* (Sandberg og Pedersen 2010:72). Dette opplevde vi også i vår undersøkelse. En av våre nøkkelinformanter fortalte om en advokat som han av og til røyker sammen med. I slike utsagn blir det lagt vekt på hvor vanlig det er å bruke cannabis, og hvor lite hasjrøykere skiller seg fra andre (Sandberg og Pedersen 2010:72). Felles for både Sandberg og Pedersens undersøkelse og vår undersøkelse, er at vi opplevde at de som fortalte om eget hasjbruk kunne fortelle om det å føle seg annerledes i barndommen. Noen følte seg misforstått av

foreldre og lærere, Andre fortalte om sinne og frustrasjon som de ikke fikk hjelp til å håndtere, noen fortalte at de kjedet seg og hadde behov for å finne på noe. Løsningene deres ble hasj. Likevel var fortellinger om hvor normalt og akseptert det er å røyke hasj, en gjenganger i intervjuene.

Elevene som deltok i fokusgrupper fortalte at cannabis er tilgjengelig fordi *“alle”* kjenner noen som røyker. I to fokusgrupper møtte vi elever som sa at de ikke hadde anelse om hvordan de skulle fått tak i cannabis om de hadde ønsket det, og at de ikke visste noe om cannabis. De hadde selvfølgelig hørt om det, men dette var ikke noe som opptok dem på noen som helst måte i hverdagen. De hadde heller ikke opplevd at noen brukte rusmidlet på fest. Men på tross av at de fleste mente det var forholdsvis vanlig å røyke hasj, at det foregikk mange steder og var lett tilgjengelig, var det svært få som hadde egne erfaringer fra bruk, noe også spørreskjemaene bekrefter.

Elevene fortalte at det var vanlig, og for så vidt akseptert, i ungdomsmiljøet å bruke cannabis. På den annen side sa likevel de fleste at dersom de hadde en venn/venninne som røykte hasj, ville de prøve å hjelpe vedkommende med å slutte eller de ville tatt avstand fra vedkommende. Elevene/ungdommene sier at de sjelden ser noen som røyker cannabis på fest, men de lukter at noen har røykt. Grunnen til at de ikke ser at noen røyker, er fordi røykerne stort sett skjuler seg for allmennheten. De ønsker ikke å røyke foran dem som ikke røyker. Ut fra de elevene vi har møtt, opplever vi at det er nokså sterke holdninger i ungdomsmiljøene på videregående skoler i Drammen når det gjelder cannabis. Ungdommene sier at cannabis er normalt, men når vi spør mer rundt temaet, så virker det som om det er et rusmiddel mange tar avstand fra.

Det virker som om det er en normalitetsdiskurs når det gjelder bruken av cannabis - "alle røyker hasj". Sandberg og Pedersen (2010) er opptatt av at dette er en diskurs blant hasjrøykere, men det viser seg i vår undersøkelse at dette også er en diskurs blant mange som ikke røyker hasj. Vi utfordret noen ungdommer som uttalte at det er helt normalt å røyke hasj, på dette. De bekreftet at de kjente noen som røyker hasj, og at de opplevde det som nokså normalt. Videre spurte vi om de hadde venner i ulike miljøer. De fleste svarte bekræftende på dette. Deretter spurte vi om det er noen som røyker i hvert av disse miljøene, eller om det er forbeholdt ett miljø. De aller fleste tenkte seg om og sa at det faktisk bare var i ett miljø hvor det ble brukt cannabis, og at de andre miljøene var cannabisfrie. Det virker som om noen ungdommer fikk noe å tenke på. Kanskje var det ikke så normalt likevel, men forbeholdt visse miljøer. De aller fleste, når vi ser bort fra de som selv var involvert i cannabismiljøet og brukte rusmidlet, sa at de fleste de kjente tok avstand fra cannabis. Dette kan være med på å styrke at utsagnet om at "alle røyker hasj" er mer en diskurs om hasj enn virkeligheten om hasj. Svendberg og Pedersen (2010:74) støtter dette i sin bok om cannabis kultur: "fortsatt selger medieoppslag om at bruken av "narkotika" øker, og at dette har blitt en hverdagslig del av livet til unge mennesker. Dette er ikke riktig, tvert imot har bruken av cannabis falt noe (EMCDDA 2009). Bildet er altså langt mer sammensatt en det normaliseringstesens tilhengere hevder" .

Samfunnet påvirker våre holdninger. Mediers fokus på normalitet og lite fokus på cannabis, eksempelvis fra politiet, gir ungdom inntrykk av at cannabis ikke er så farlig. Venner og families holdninger påvirker våre egne holdninger, og den dominerende i vennegjengen har stor påvirkningskraft for gjengens holdninger. Gode venner med gode verdier er derfor en viktig beskyttelsesfaktor.

Holdningene til den dominerende i vennegjengen påvirker gjerne gjengens holdninger.

Omfang

Hvor utbredt er det å bruke cannabis i Drammen?

I følge spørreskjemaene er det totalt 13.6% som svarer at de har prøvd cannabis, mens 5.7% svarer at de har brukt cannabis de siste tre månedene. Av disse er det kun én respondent som oppgir å ha røyket mer enn tre ganger. Når det gjelder kjønnsforskjeller i bruk av cannabis, viser det seg at det er færre jenter enn gutter som prøver cannabis. 8.5% av guttene sier at de har røyket cannabis en til tre ganger de siste tre mnd, mens 2.4% av jentene svarer at de har røyket cannabis i samme periode. 18.9% av guttene har prøvd å røyke cannabis en eller annen gang i løpet av livet, mens 8.4% av jentene svarer det samme.

Resultatene fra undersøkelsen viser altså at det er færre jenter enn gutter i 3. klasse på videregående skole som røyker cannabis. Når vi har spurt ungdom om hvorfor de tror det er færre jenter enn gutter som bruker cannabis, har vi fått forskjellige svar. En sa *“jenter har kanskje flere interesser som trekker dem bort fra hasjen, også er de nok litt mer opptatte av omdømme, utseende etc. Guttene har større behov for å være tøffe. For jentene går nok kulhetsfaktoren over litt tidligere enn hos guttene”*. En sa *“jentene er kanskje flinkere til å skjule eget bruk og lykkes i større grad enn gutta med å leve et dobbeltliv. Sånn sett så kan det se ut til at det er flere gutter som røyker uten at det nødvendigvis er slik det er”*. En annen sa *“jenter er mye flinkere til å passe på hverandre. Rykter er viktige og venniners rykte sier noe om ditt eget rykte. Det er ikke positivt å bli sett på som hasjrøyker når du er jente”*.

Tallene i vår undersøkelse tilsvarende undersøkelsene til SIRUS og ungdomsundersøkelsene i Drammen som er

gjennomført av Christopher Bratt. SIRUS mener det er en nedgang i bruk av cannabis (EMCDDA 2010). Bratts undersøkelser viser også en nedgang, men den er ikke signifikant og det er derfor usikkert om det er tilfeldigheter eller en faktisk nedadgående trend som er tilfellet.

Hvem er det egentlig som bruker cannabis?

Som nevnt i avsnittet *“alle røyker hasj”* konkluderte flere ungdommer med at det var noen miljøer som var hardere belastet enn andre når det gjelder bruk av cannabis. Musikk, film og cannabis hører sammen for mange. Flere informanter forteller om rutine når de røyker. Det handler om å ha en god sofa, nok mat, et rolig sted og en god film eller bra musikk tilgjengelig. Det kan virke som om dette gjelder spesielt for etniske nordmenn. Etnisk minoritetsungdom forteller på den annen side om hvordan de blir mer fysisk aktive når de røyker hasj. De vil gjerne ut å finne på noe. Nøkkelinformantene våre forteller om to segregerte miljøer som er uavhengige av hverandre. De røyker sjeldent sammen og forklarer dette med at de *“reagerer”* forskjellig på rusen.

En av våre nøkkelinformanter fortalte at *“nordmenn tilrettelegger med mat, sofa, tv osv før de setter seg ned og nyter en joint. Etter å ha røyka blir de sløve og skal sove eller bare slappe av med musikk, film el. Innvandrerne trenger ikke så mye tilrettelegging før de røyker. De røyker der de er og når de har lyst. De blir jo også sløve av rusen, men de er litt mer ADHD folk som gjerne vil finne på noe når de er rusa. De blir litt mer gira. Vi passer rett og slett ikke sammen – det er for store forskjeller i rusmønster, derfor holder de (nordmennene) seg for seg selv”*.

Mange mener det er vanskelig å definere hvilke grupper det er som bruker cannabis. Dette gjelder også våre nøkkelinformanter. Vi valgte derfor å spørre om hvem er det som ikke bruker cannabis. En av våre nøkkelinformanter, som altså selv har vært aktiv i rusmiljøet sa: *"Det viser seg jo at "alle" røyker, men idrettsfolka røyker jo ikke fordi det tas tester og sånt og thc'n sitter lenge i pisset. De tar ikke sjansen også vil de ikke ha røyk i lungene. De bruker vel mer amfetamin og kokain. De som pumper jern og sånt bruker nok derimot det meste. Hvis man skal si at det er noen som begynner å røyke så er det vel underklassen med én forsørger og stusselige kår. Også har du rikingene – dem røyker". "Det ikke er noen forskjell på fattig og rik – det er like akseptert i alle lag".*

Det virker som om det ikke er av stor betydning om du er fattig eller rik. En informant mente at *"i en så liten by som Drammen har det ingenting å si hvilket miljø du er fra. Man finner hverandre uansett etterhvert – fattig som rik. På et eller annet tidspunkt blir du kjent med en som røyker".* For to år siden var han den eneste i klassen sin som røyka hasj. Han opplevde å bli sett ned på av lærere og medelever. Nå røyker mange av dem hasj og han har sluttet. *"En av guttene i klassen som ikke engang visste hva hasj var for to år siden pusher og er skikkelig avhengig i dag".* Det som derimot kan vise forskjell mellom fattig og rik, er hvordan man bruker cannabisen. En informant som også har solgt endel, fortalte om hvordan man bruker cannabis og at dette kan variere mellom miljøer: *"Kjendiser røyker for å kose seg. De foretrekker marihuana og er opptatt av god kvalitet, det samme gjelder rikingene generelt. De kjøper mye for å kose seg i selskap med venner. De er stort sett veldig bevisste på hva de vil ha. Også starter rikingene å røyke senere enn de med dårlig råd...".* Flere av våre informanter mente at sosioøkonomiske forhold var av betydning for om man eventuelt starter tidlig eller sent med canna-

bis. Mange mente at de ressurssterke starter senere og har et mer kontrollert bruk av cannabis sammenliknet med mer ressursvake grupper. *"...Jo tidligere du starter å røyke er av betydning for hvor mye du kommer til å røyke. Det sklir lettere ut når du starter som ung. Det er gjerne problembarn som starter tidlig, og de har jo ingen forpliktelser eller noe som holder dem på matta".* Øiseth m.fl (2008:21) skriver at jo tidligere man begynner med cannabisbruk, jo større risiko utsetter man seg for. Misbruk av cannabis medfører dokumenterte, reelle helsefarer. Hukommelsen, følelsene og instinktet svekkes, og man stopper helt eller delvis opp i utviklingen når hverdagen oppleves i rus. Reelle oppfatninger av tid, følelser, stemninger, drømmer, gleder og lærdom forandres. Er man i tenårene har man mange erfaringer foran seg som man skal ha med seg i ryggsekken videre i livet. Mye bruk av cannabis i ung alder kan medføre at du *"stopper opp i livets skole",* eller *"setter livet på pause"* som enkelte informanter uttrykker.

De fleste er enige om at idrett er en beskyttelsesfaktor² sammen med forpliktelser, ambisjoner og fremtidsplaner. Data, tv-spill, noen grener av musikkmiljøet antas derimot å være en risikofaktor. En informant sa: *"idrett og hasj hører neppe sammen".* En fortalte at *"nesten alle jeg hang sammen med på "løkka" røyka, men det var noen som ikke gjorde det. De ville satse på fotballen og det var naturlig at de lot være".* En annen sa at *"Hasj er veldig bra i kombinasjon med spill og sånt. Tv-spill og hasj hører sammen. Det er nok mange av nerdene som sitter hjemme og spiller WoW (World of Warcraft) og sånt som røyker, sikkert over 70% av dem. Klær og sånt sier vel egentlig ingenting om du røyker eller ikke lenger. Sossen røyker vel like mye som alle andre."*

² For oversikt over risiko- og beskyttelsesfaktorer, se vedlegg.

” jo tidligere man begynner med cannabis, jo større risiko utsetter man seg for. (Øiseth m.fl. 2008:21)

En informant ønsket å nyansere litt i forhold til ungdom som driver idrett. Det var viktig å få frem at "ungdom som driver med idrett kan teste ut hasj på lik linje med andre ungdom, men at de som vil satse innen idretten prøver kun et par ganger for så å la være. De som fortsetter å røyke/begynner å røyke, dropper etterhvert ut av idretten. Det blir liksom ikke så viktig lenger – egentlig er det ikke noe som blir så viktig lenger etter man har begynt å røyke...". "Også er det jo mange ungdommer som blir kasta ut av idretten hvis de ikke passer helt inn, da er det i hvert fall kjørt".

En av nøkkelinformantene våre fortalte at han "var med på fotballaget og hadde noen gode kompiser der,

men så hadde jeg jo også noen dårlige kompiser... Jeg gjorde noen dumme ting og ble utestengt fra fotballen. Da hadde jeg jo bare de dårlige kompisenene igjen...".

Mange nevner at ungdommer i skate og snowboardmiljøet er mest utsatt. Ei fortalte at hun var i det miljøet i Asker og der var det veldig utbredt. Når vi har forhørt oss om dette miljøet i Drammen, så viser det seg at skatemiljøet som holder til i skateparken i Drammen er mer beskyttet da det er et åpent område hvor det er vanskelig å gjemme seg. Hasjrøykere ønsker å skjerme seg og det vil derfor sjeldent utvikle seg cannabismiljøer på åpne plasser som skateparken under motorveibrua i Drammen.

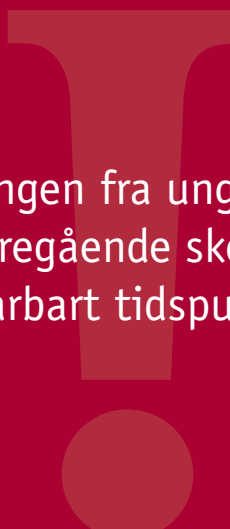
Tilgjengelighet

Gjennom fokusgruppene og intervjuene fortalte ungdommer om cannabis som svært tilgjengelig. Nøkkelinformantene mente at det ville ta en ungdom fra Drammen svært kort tid å få tak i grei hasj. "Alle kjenner noen som røyker og vet derfor hvor de skal starte". "Gjennom Facebook får man alltid tak i noen som har litt hasj å selge". Det ble også sagt at dersom man dro til Oslo var det enda lettere. Der er det alltid noen som selger langs Akerselva. Våre nøkkelinformanter som kjenner miljøet, ville ikke anbefale noen å kjøpe der "man vet aldri hva man får, og det er som regel dårlige varer". Gjennom samtalene med våre nøkkelinformanter fikk vi forståelse av hvor viktig de mener det er å kjenne de riktige menneskene og ha de riktige kontaktene for å få de beste varene.

Av de 330 elevene som svarte på spørreskjemaene, var det 161 elever (48.7%) som mente at hasj og marihuana var tilgjengelig. Dette er 116 flere enn de som har nevnt at de noen gang har prøvd hasj eller marihuana. Igjen kan dette være et signal på normalitetsdiskursen. Ungdom hører at cannabis er lett å få tak i, og regner derfor med at den er det uten at de selv noen gang har forsøkt å få tak i rusmiddelet. Vi kan anta at disse 116 som aldri har forsøkt å bruke cannabis heller aldri har forsøkt å få tak i rusmiddelet. På den annen side kan det være rimelig å anta at noen av dem som aldri har prøvd cannabis har fått tilbud om å prøve, og derfor opplever rusmidlet som tilgjengelig. Det kan også være at de kjenner noen som bruker cannabis og dermed vet at de kan få tak i rusmiddelet gjennom dem dersom de skulle ønske det. (Spørreskjemaet tar ikke hensyn til denne faktoren. Den ber kun respondenten om å krysse av i hvilken grad de opplever rusmiddelet som tilgjengelig). Dersom dette er tilfellet, sier dette noe om holdningene og at det er mange som har tatt et bevisst valg om at de ikke skal prøve rusmiddelet. Mange av dem som oppgir å ha brukt cannabis, oppgir

at de aldri selv har anskaffet rusmiddelet, men at de har fått det av venner eller bekjente. Ut fra dette ser det ut til at venner og bekjente styrer store deler av ungdommers opplevelse av tilgjengeligheten av cannabis.

De som selv er i hasjmiljøet opplever hasj som svært tilgjengelig. Marihuana er det derimot tidvis vanskeligere å få tak i. En nøkkelinformant sa "jeg har aldri hatt noe problem med å få tak i hasj". Han hadde en mappe på telefonen med leverandører og denne mappen ble stadig større. "Man oppdager stadig flere som har bra "skytt". En annen sa at det er veldig lett å få tak i hasj: "mye synlig politi har medført at det ikke er så mye salg på gata lenger, men det er ikke vanskeligere enn å ta en telefon. Jeg hadde et par til tre kontakter som jeg kunne ringe til, også kom de på døra og leverte 10 - 20 gram". En annen av våre nøkkelinformanter sa at "det er veldig lett å få tak i hasj, men det kan være vanskelig å få tak i skikkelig bra vare. Enda vanskeligere hvis du vil ha bra marihuana, oftere tørke der. Tilgangen varierer, men man trenger bare å vite om én person som røyker for å få tilgang. Man ringer og bestiller. Avtaler møtested. De som har stoff vil jo selge det. Man kan også bruke msn og Facebook som kontaktmiddel. Det er selger som bestemmer hvor man møtes, alt er på hans premisser. Noen reiser også til Oslo for å kjøpe større kvanta, men der er det altfor mye som skjer, - mye pushing - det er for jævlig. Mange som bare selger møkk. Man bør ikke kjøpe langs Akerselva eller foran Oslo S. Der vet man ikke hva man får og man vet ikke om det er noen som lurar bak neste hjørne for å rane deg". Videre sa han "Jo bedre man kjenner miljøet, jo tryggere og lettere er det å få tak i hasj. Første gangen du ønsker å kjøpe kan være litt vrien hvis du ikke kjenner noen. Man prøver jo å holde bruk og salg litt skjult. Men man får tak i, man vet bare ikke helt hva..."

Overgangen fra ungdomsskolen til videregående skole er et sårbart tidspunkt.

Rekruttering

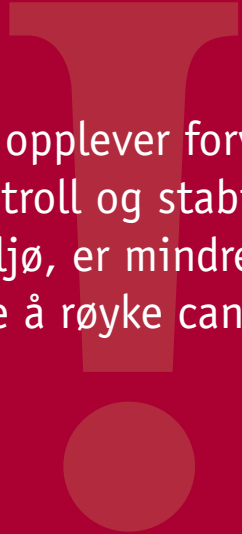
Informantene våre som selv bruker/har brukt cannabis, mener at de fleste begynner å røyke på ungdomsskolen, men at det da er veldig miljøbettinget hvem som får kjennskap til det. Det er mange som også begynner på videregående. Da er det ikke like miljøbettinget. Miljøene går mer på tvers etterhvert som man blir eldre - miljøene utvides - og stadig flere kjenner noen som røyker og det blir mer ufarliggjort. En informant sa at det var de som var dårligst i klassen (som ikke hadde de beste karakterene) og som ikke brydde seg om så mye, som begynte å røyke på ungdomsskolen. Når de ble eldre mente hun at det ikke har så mye å si om du er flink på skolen eller ikke. Flere av informantene våre har hatt liknende utsagn, og det som er felles for de fleste vi har snakket med, er tanken om at dersom du har ambisjoner og mål for fremtiden, så er det nok mindre sannsynlig at du begynner å røyke cannabis.

Vi fikk mange ulike svar når vi spurte om rekruttering til hasjmiljøet. De fleste av nøkkelinformantene mente at overgangen fra ungdomsskole til videregående var et sårbart tidspunkt. Da er det mange som prøver å "finne seg selv" og gjennom utvidet nettverk blir mulighetene flere. Dette er ofte ungdom som har noen utfordringer i livet og som leter etter svar og hjelp. "De oppsøker gjerne noe nytt og havner fort i feil miljø" sa en av våre informanter. Dette kan på mange måter sammenliknes med rekruttering til nynazistmiljøer og andre marginaliserte miljøer. Ungdom som faller utenfor det etablerte samfunnet finner et miljø hvor de blir akseptert. De føler en tilhørighet de kanskje ikke har opplevd tidligere, og dette er kanskje viktigere enn hva gruppen står for (Fangen 2001). Amir³ startet å røyke da han var 15 år gammel. Han hadde ingenting på plass i livet. Hadde blitt utvist fra skolen, men fortsatte å møte opp hver dag

da han ikke turte å fortelle det til foreldrene. Han ville glemme hverdagen, og da han begynte å røyke cannabis ble han akseptert av guttene i gjengen han så opp til - det motiverte til mer røyking. Før han begynte å røyke, hadde han en liten omgangskrets, så fort han begynte å røyke ble han en del av et større miljø som tok vare på hverandre.

Utvisning fra skole og andre sosiale arenaer er et element som dukket opp i flere av intervjuene med ungdom. Dette ble derfor et tema i intervjuene med representanter fra skolene og idretten. Det viste seg at representantene også var opptatt av temaet, og at de var enige med ungdommene i at det er svært uheldig å utvise fra det miljøet som gjerne utøver en viss sosial kontroll på barnet/ungdommen. Representantene fra skolene fortalte at det i dag stort sett praktiseres innvisning fremfor utvisning. Dette innebærer at eleven blir henvist til rektors eller annet passende kontor, og skal tilbringe avtalt tid der. Det skal være en voksen tilstede, og tiden skal benyttes til skolearbeid. Den voksne skal også forsøke å utnytte tiden til å komme i relasjon til eleven for å identifisere eventuell problematikk. De fleste opplever at dette fungerer godt, men det krever tid og ressursbruk for lærerne. De håper ressursbruken vil medføre at de kan hjelpe flere barn og unge slik at de ikke begynner med rusmidler eller annen uønsket adferd.

³ Alle navn i denne rapporten er fiktive.

Barn som opplever forventninger, sosial kontroll og stabilitet i familie og nærmiljø, er mindre utsatt for å begynne å røyke cannabis.

Det er ikke alle som begynner med cannabis i ung alder, noen utforsker rusmidler senere i livet. I følge flere av våre nøkkelinformanter gjelder dette *“de som har fulgt lover hele livet, vært flinke på skolen og sånt, så blir de lei av det og får lyst til å prøve hasj i mer voksen alder”*. En av informantene var opptatt av at ikke alle som bryter med samfunnsnormene er potensielle cannabisbrukere: *“på den andre siden så har du de kriminelle som flyr rundt og stjeler og sånt som aldri ville prøvd hasj eller andre ting”*. De fleste av informantene våre mente at tidlig debut betyr at man røyker mer enn de som starter senere. En informant sa *“jo tidligere du starter er av betydning for hvor mye du kommer til å røyke. Det sklir lettere ut når du starter som ung. Det er gjerne problembarn som starter tidlig, og de har jo ingen forpliktelser eller noe som holder dem på matta”*.

Dette er også nok et eksempel som handler om behovet for ambisjoner og fremtidsplaner. Ungdom trenger noen forpliktelser eller forventninger som holder dem “på matta”.

I boligområder med mange sosialklienter og ressursvake familier, vil ungdom være mer risikoutsatt enn ungdom som vokser opp i et miljø med ressurssterke voksne med høye forventninger til at barna skal følge i deres spor. De sosiale normene i disse differensierte miljøene er svært ulike med hensyn til ambisjoner og forventninger til den oppvoksende generasjonen. Et barn som det forventes store ting av, kan ha mye å tape på å bryte med lokalsamfunnets normer og forventninger, de opplever kanskje en betydningsfull sosial kontroll. Her er det igjen en forutsetning at de voksne ser barnet og gir ham/henne den oppfølgingen han/hun trenger. Et barn som vokser opp uten store forventninger til seg selv vil ofte oppleve at de har lite å tape på å prøve ut nye og spennende ting.

De opplever kanskje liten grad av sosial kontroll og starter kanskje litt tidligere med rusmidler. På den annen side viser det seg også at flere ungdommer fra middelklassen og overklassen kommer etter når det gjelder bruk av rusmidler. Cannabis var jo også i utgangspunktet et rusmiddel for middelklassen på 60 - 70-tallet (Sandberg og Pedersen 2010). Kanskje er det riktig som nøkkelinformantene antyder: *Når de blir eldre og er lei av å være flinke og gjøre som samfunnet forventer av dem, kommer det et forsinket opprør*. På den annen side har disse en bedre kontroll over rusbruken sin, og mange kan benytte seg av rusmidler uten for store konsekvenser. Også her ser vi likevel tilfeller hvor tilsynelatende vellykkede mennesker faller sammen pga problematisk rusbruk. Man har altså uavhengig av sosioøkonomisk status, ingen garanti mot å bli skånet fra rusbruk eller fra konsekvensene av rusbruket.

Felles for de fleste som rekrutteres inn i cannabismiljøet er at de *“kjeder seg og vil oppleve noe nytt”*. *“De liker spenningsmomentet ved at det er ulovlig”*. *“Noen starter fordi andre gjør det uten å tenke noe mer over det”*. *“Også har du de som bruker det som selvmedisinering fordi de ikke har det så bra”*. *“Gutter som har lite å gjøre, som bruker mye tid på dataspill, som allerede har snudd døgnnet pga data, begynner å røyke”*. *“De jentene som starter er gjerne veldig unge, de vil gjøre opprør mot et eller annet og henger med de store gutta”*. Flere har også vært innom at cannabis er en typisk ting man kan begynne med for så å slutte etter en stund når man blir litt eldre. De som fortsetter å røyke er i følge flere av våre informanter de som har utfordringer i livet som de ikke finner noen gode løsninger på, og som trenger noe annet å tenke på. Kjedsomhet ser ut til å være roten til mye cannabisbruk.

Men hvor blir ungdommene introdusert for cannabis? Mange vi har snakket med nevner private fester som en rekrutteringsarena. Per mente at *“de fleste begynner nok på fest. Jeg har sikkert bidratt til at mange har begynt å røyke. Man står på verandaen og deler med folk som har lyst til å prøve”*. Amir kunne fortelle en tilsvarende historie om venner som ønsket å prøve på fest. Han synes ikke det var så veldig enkelt, så han hadde ofte tanker om at han burde skjule at han røyka, men når de var flere så ble man sittende sammen og røyke. Hvis det var noen da som ville prøve, så hadde han mest lyst til å si nei fordi han ikke ville være den som hjalp folk til å begynne. På den annen side ville han ikke bli oppfattet som egen og sær. Han valgte derfor som regel å dele.

Jens ble ikke rekruttert inn i miljøet gjennom venner eller fest *“jeg rekrutterte vel egentlig meg selv”*. Han fortalte at han begynte å røyke da han var 14 år. *“Jeg hadde hørt mye om hasj og kan vel egentlig skyldes på skolen som ga ut informasjonshafter om div rusmidler. Jeg leste heftene og fant ut at hasj måtte være noe for meg. Jeg fikk lyst til å prøve. Jeg hadde allerede drukket i noen år og syntes vel egentlig ikke at det funket for meg. Fikk lyst til å prøve hasj, vet ikke helt hvorfor, men hadde en følelse av at det var mer min greie enn å drikke. Og det var helt riktig. Hasjen fjernet mye depresjon og angst, mens alkoholen forsterket kjipheten”*.

Jens trodde også at de fleste startet å røyke på fest, men selv prøvde han første gang på fisketur med en kompis. *“Jeg hadde bestemt meg for at jeg skulle prøve og fikk tak i stoffet. Kompisen min ville ikke prøve, men det betydde egentlig ingenting. Han var jo fotballspiller og ville ikke røyke av prinsipp. Jeg hadde virkelig ikke peiling. Hadde fanget opp litt om hvordan man fikset en joint, men jeg tenkte ikke på at grammet*

skulle deles på flere jointer, det ble en heftig bra opplevelse”. Av våre informanter er Jens den eneste som forteller om å prøve ut hasj helt på egenhånd. Han hadde en kompis tilstede, men han var den eneste av de to som prøvde å røyke hasj. Det kan virke som om de fleste prøver cannabis første gang i fellesskap med andre. Noen prøver tilfeldigvis på fest fordi det er tilgjengelig, mens andre planlegger første forsøk sammen med kompiser. Per kunne fortelle om sin første røykedebut som en felles handling sammen med flere kompiser. De var syv gutter som var enige om at det var tid for å prøve noe nytt. De fikk tak i hasj gjennom en eldre bror og la til rette for utprøving i kombinasjon med en fin kveld med pizza og film hjemme hos en av dem som var alene hjemme

Mange begynner å røyke sammen med venner, men dette er ikke tilfelle for alle. Nøkkelinformantene våre og informantene i fokusgruppene antar at fest og større sammenkomster er den største rekrutteringsarenaen for cannabis. Det er godt mulig dette stemmer, men gjennom samtaler med flere ungdommer som bruker cannabis, kan det virke som om det er en tredeling i rekrutteringen:

Gruppe 1:

Noen tar et bevisst valg om å prøve cannabis fordi de trenger en rask løsning på et problem. De har forsøkt andre rusmidler som eksempelvis alkohol, men opplever ikke at det gir ønsket effekt. De har et konkret mål om å hjelpe seg selv med å få det bedre i hverdagen, får tak i stoffet og prøver alene uavhengig av andre. De gjør et bevisst og selvstendig valg, slik som eksempelvis Jens. Han prøvde første gang alene og fikk først et miljø å røyke sammen med da han startet på videregående.

“Da jeg begynte å røyke var det ikke så mange på min alder som røyka. Jeg var litt sær og skilte meg ut. Det var først da jeg startet på videregående at folk rundt meg begynte å røyke hasj. Du kan vel egentlig si at røykemiljøet eskalerte da jeg begynte på videregående. Jeg fikk mange nye venner som var mer som meg – freakere tiltrekker seg freakere også begynner man å henge sammen. Man kjenner igjen øya på dem som røyker, også ser man det på holdninga til folk”.

Gruppe 2:

Den neste gruppen tar også et bevisst valg om å prøve cannabis, men valget taes som regel i fellesskap med andre, eller man tar del i en gruppe hvor bruk av cannabis allerede er etablert. Det å planlegge første forsøk, få tak i cannabisen, legge til rette for en hyggelig stund og mekke jointen sammen, blir en del av symbolet. Noen har nok dratt i gang idéen, men når utførelsen kommer, står de sammen om gjennomføringen slik som for Per. Jon forsøkte også første gang i fellesskap med en kompis.

“Jeg og en kompis dro på telttur i skogen. Vi hadde fått tak i litt hasj og skulle prøve ut stoffet. Jeg sleit med et jævla sinne og hadde hørt at hasj kunne funke. Jeg var en skikkelig drittunge rett og slett – orka jo ikke det lenger da jeg starta å røyke”.

Andre forteller om politiske miljøer og lignende hvor det å røyke gjennomføres som et ritual i gruppen. Den nyankomne blir innviet i bruken av cannabis dersom han/hun ønsker det.

Gruppe 3:

Gruppe tre er en gruppe som prøver cannabis mer “tilfeldig”. Denne starter gjerne noe senere enn gruppe en og to. Personene i denne gruppen har kanskje drukket en del, har mistet litt av dømmekraften og synes det virker spennende med hasj. Når de får tilbudet, takker de ja. Innen denne gruppen er det nok også en del som i lengre tid har flørtet litt med tanken om å prøve hasj, og har bestemt seg for å prøve når sjansen byr seg. Det er gjerne denne gruppen som rekrutteres gjennom private fester/arrangementer, da det er her de får tilbudet. Denne gruppen går ikke aktivt inn for å skaffe cannabis. De vet gjerne lite om hvordan man kan få kjøpt rusmiddelet, men ser muligheten til å prøve når det er noen som har litt å tilby. Mange av våre informanter mener at disse gjerne bare prøver noen ganger, men aldri blir faste røykere.

“De som slutter igjen har vel egentlig bare prøvd for å prøve ut hva man snakker om og har ingen intensjon om å fortsette”.

De tester én gang i et trygt miljø, og er ferdige med det. De som eventuelt fortsetter å bruke cannabis har et kontrollert forhold til eget bruk og kan betegnes som vellykka cannabisbrukere. Men det finnes selvfølgelig unntak fra dette også.

Det er noen elementer som har gått igjen i kartleggingen når det gjelder ungdom som begynner å røyke i gruppe en og to. Det handler da som regel om ønsket om tilhørighet, vanskeligheter i hverdagen, opplevelse av å ikke bli forstått av de voksne rundt seg, problemer innad i familien, mangel på ansvarsfølelse og å bli ansvarliggjort, følelse av å ikke bli sett som individ og søken etter spenning.

På nettsiden til Forbund mot rusgift, skriver Ringdal og Reinås (www.fmr.no) at det er to hovedveier i motivasjon for å prøve cannabis. Den første representerer en motkultur/ideologi. Her finner du gjerne de ressurssterke ungdommene og voksne, de som ønsker å vise en subkultur og de med eksperimentelt bruk, altså tilsvarende vår gruppe tre. Den andre hovedveien er å rekruttere de som har det vanskelig. Her finner du mennesker med sosiale og psykiske problemer, de med små ressurser, svak tilknytning til skole og arbeidsliv og de med personlige og familiære vansker. Dette tilsvarer vår gruppe en og to.

Mange ungdommer som prøver cannabis første gang, uansett gruppe, er nok i hovedsak nysgjerrige på stoffet og effekten det har. Ungdom blir påvirket av sangtekster og filmer. En informant uttrykte dette: *"Man hører mye om det å bli høy og sånt i musikktekster også er det jo mange filmer som inneholder mye røyking – er jo ikke rart man blir nysgjerrig og får lyst til å prøve. Også har media gjort det til luksusdop med å vise frem vellykka artister og sånt som røyker".* Artister, Hollywoodstjerner, politikere og andre som det henvises til i medier, er rollemodeller for ungdom. Dette gjelder også eldre søsken, venner, lærere og andre viktige personer i ungdommers liv. Hva disse gjør og hvilke holdninger disse har, er viktig for ungdom med hensyn til hvilke holdninger og handlinger de velger å ta med seg videre i livet. Det å vise frem

rollemodeller som opplever stor grad av suksess selv om de bruker rusmidler, gir et signal til mange ungdommer om at det er helt ok å bruke rusmidler. Amir er en av informantene våre som var veldig opptatt av rollemodeller *"det er klart at rollemodeller som eldre kompiser og artister har noe å si. Fikser de det fikser jo vi det"*. Det er flere som kan fortelle om eldre venner som trekker litt i trådene første gang man prøver å røyke. Lise fortalte at hun egentlig ikke hadde noen formening om hasj før hun prøvde første gang. Hun hang en del med noen eldre gutter på fritiden og de snakket mye om *"hvor digg hasjrusen var og at det ikke var farlig. Også sammenliknet de gjerne med andre stoffer og sa at det som var så sinnsykt bra med hasj var at det ikke var noen overdosefare og sånt. Og det er det jo heller ikke, men det er jo mye annen drit... Det ble liksom bare til at man begynte å røyke da... Jeg satt på sidelinja på løkka, røyka hasj og mekka til gutta som spilte fotball"*.

Hvor røyker man cannabis?

Felles for de vi har snakket med som bruker cannabis, er at stoffet brukes på såkalte chillspots, dette er steder som kan betegnes som rekreasjonsområder. Her kan de slappe av og nyte utsikten o.l. De fleste vi snakket med sa at de ikke røyker på offentlige steder. Skal man oppsøke røykere må man ta en tur i skogen, på Spiralen, Inntaksdammen o.l. De søker mot områder som gir mulighet til oversikt over innkomstveier. På denne måten har de kontroll dersom det skulle komme politi eller andre. Om vinteren trekker man inn til folk som har fått seg egne steder. En informant fortalte at de røyka mye i skateparken i Asker. *"Den er mye mer skjult enn skateparken i Drammen. I Asker lå skateparken i et skogområde og vi hadde mulighet til å ha full oversikt over om det kom politi og sånt. Etterhvert ble det flere som fikk egne leiligheter hvor vi samlet oss for å røyke"... "Jeg fikk egen leilighet i 17 års-alderen. Det var da det skled ut og plutselig røyka jeg hele tiden"*. Mange fortalte at de aldri bevegde seg ute når de var ruset pga paranoia. En annen fortalte at han trodde at alle kunne se hvor rusa han var og at alle var ute etter ham.

Mens etnisk norsk ungdom trekker seg tilbake på såkalte chillspots for å nyte cannabisen, kan det se ut til at dette ikke er like viktig for etnisk minoritetsungdom. Flere etniske minoritetsungdommer fortalte at de røyka cannabis hvor som helst. De mente at det var få som kunne se om du røyka hasj eller vanlige sigaretter. *"Det er verre hvis man er inne, for da lukter det jo"*. *"Om jeg røyker foran politihuset eller i skogen er ett fett for meg"*. Her er det selvsagt variasjoner. Mens noen opplever stadig mer paranoia og blir engstelige for å gå ut og for å røyke cannabis ute, kan det også virke som om noen blir mindre engstelige for å bli oppdaget etterhvert som de utvikler sin ruskarriere. Mange var enige i at de første

gangene man røyker gjøres det på trygge steder hvor det er liten fare for å bli sett. Man skjuler seg for allmennheten. Det er gjerne hjemme hos noen som er alene hjemme, på fest eller i kjelleren i en blokk. Etterhvert blir man ikke lenger så nøye på hvor man røyker. Noen uttrykte at etter hvert som tiden går blir det så alminnelig for deg å røyke at du ikke lenger tenker like mye over det. *"Men man røyker jo ikke akkurat på torget, det er eventuelt i noen mindre befolkede smågater utenfor selve sentrum"*.

Fremtidsplaner og fremtidshåp er viktige faktorer for ungdom!

Forebygging - Hva gjør vi?

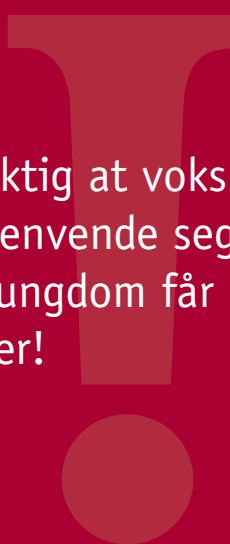
For å komme med en hensiktsmessig og tilpasset handlingsplan, har vi gjennom denne kartleggingen vært opptatt av ungdommenes holdninger og meninger rundt temaet. Hva har de savnet i egen oppvekst, hva har vært bra, hva bør vi fokusere mer på? Og hva tror de selv er risiko- og beskyttelsesfaktorer? Ungdommene, og spesielt de vi brukte som nøkkelinformanter, hadde mange meninger om dette. Ungdommene som ikke selv brukte cannabis, hadde ikke reflektert like mye over dette, men mange hadde likevel klare meninger om hva som hadde vært viktige faktorer i deres oppvekst og som førte til at det ikke var aktuelt for dem å ruse seg på illegale rusmidler. I etterkant av samtalen med ungdommene, brakte vi temaene med oss videre og snakket med de aktuelle instansene i kommunen for å høre hvilket fokus de hadde på områdene. Stort sett opplevde vi stor forståelse for ungdommenes meninger. Mange steder ønsket de å være med på å bedre forholdene, andre steder var det aktuelle temaet allerede tatt tak i.

Organisert idrett og fritid

Ungdommene vi snakket med hadde mange meninger om hvilke faktorer som var viktige for å unngå at unge begynner med rus. Organiserte fritidsinteresser og spesielt idrett var det svært mange som nevnte. Da vi spurte om det var noen som de trodde ikke kom til å røyke hasj, var det stor sett idrettsungdom som ble nevnt. De blir sett på som sunne og at de holder kroppen fri for røyk. At idrettsungdom ikke er av de første som prøver cannabis kom også frem i samtaler når ungdom pratet om eget rusbruk. *"Kammeraten min spilte fotball den gangen og ville ikke røyke av prinsipp". "De fleste av oss røyka, men det var noen som aldri toucha det. De satset på fotballen".* Idrett ser ut til å være en viktig forebyggende arena.

Normene i dette miljøet er mot rusmidler. utfordringene til dette miljøet er å ta vare på risikoutsatt ungdom. Ofte kan såkalte "problembarn" oppleve å bli utvist pga uønsket adferd, eller de velger selv å trekke seg ut fordi de ikke følges opp av foreldrene, ikke har råd til utstyr, kontingenter, lisenser o.a. Det er viktig at disse barna/ungdommene føler seg velkommen i idretten, da dette er en sosial arena som utøver god sosial kontroll. Idrett kan gi fremtidsplaner og ønsker om å nå mål. Det å jobbe mot konkrete og sunne mål er en beskyttelsesfaktor i seg selv.

Ungdom som ikke bruker cannabis pga idrett har antagelig et ønske om å bli gode i den idretten de driver med. De ønsker ikke å ødelegge mulighetene sine og bli slått av konkurrenter. Det samme gjelder for mange elever som er flinke på skolen og som liker å studere. De ønsker å holde hodet klart og satser på fremtiden. De har en rolle som skoleflink eller idrettsungdom og bruk av illegale rusmidler passer ikke inn i denne rollen. Felles for de som har ambisjoner og fremtidsplaner, er at de som regel har mye å gjøre, de har ikke tid til å sitte hjemme, henge i byen, eller slappe av på en chillspot med cannabis. Fremtidsplaner og fremtidshåp er en viktig faktor for ungdom, de trenger noe å aktivisere seg med. Mange av informantene våre var opptatt av at det å kjede seg er noe av det verste for ungdom: *"kjeder de seg finner de til slutt på noe de kanskje ikke burde gjort. Noen begynner å ruse seg, andre begynner med kriminalitet og sånt".*

Det er viktig at voksne vet hvor de kan henvende seg for å sikre at barn/ungdom får den hjelpen de trenger!

Behovet for tilstedeværelse av voksne

Flere av informantene våre poengterte behovet for fritidsaktiviteter, men en tilføyde at det ikke er nok med et sted å være, det må være en ansvarlig voksen i nærheten. *“Ungdom trenger en trygg arena hvor de kan oppholde seg på kveldstid etc. Det må være et sted hvor det er voksne som kan ordne opp hvis det blir problemer o.l.”*. En viktig rolle for denne voksne er å fange opp dersom barn/ungdom viser tegn til å ikke ha det bra. For å kunne gjøre dette, må den voksne kjenne til ulike risikofaktorer og vite hvordan han/hun skal håndtere ulike bekymringsverdige situasjoner. Vi kan ikke forvente at alle voksne vet hvordan man skal håndtere alle ulike situasjoner, og derfor er det veldig viktig at voksne som jobber med barn og unge vet hvor man kan henvende seg for å sikre at barnet/ungdommen får den hjelpen han/hun trenger. Dette gjelder også voksne som jobber som frivillige.

Det er mange som mener at det eksisterer gode aktivitetstilbud til yngre barn og til de over 18 år, men at det er en periode i tenårene hvor mange ungdommer faller ut av de organiserte miljøene. Da handler det fort om å snike seg inn på fester, utesteder og rett og slett om å finne på noe for å få tiden til å gå. Mange er opptatt av at det er et stort behov for rusfrie tilbud til de under 18 år. En informant foreslo åpent hus - klubb med rusfritt miljø. Som et eksempel på et slikt miljø nevnte han pilegrims MC. *“Det er en motorsykelklubb som er rusfri, ikke kriminell men har likevel et tøft preg som tiltaler mange gutter. Her kan de komme for å skru og mekke uten gruppepress til kriminalitet og rus. Man trenger flere sånne steder. Et tøft sted å være uten ruspress – et alternativ til helgefylla”*.

Andre eksempler på slike tilbud i Drammen er Nøstehallen. Denne hallen er Drammen og Østlandets størstue for gateaktivitet. Her kan barn og unge oppleve sosialt

samvær, ungdomskultur og oppleve mestring og spenning gjennom bruk av skateboard, bmx, inlines og mountainbikes m.m. Hallen har også egen kafé, biljard og scene. Dersom man ikke selv har utstyr, kan dette leies rimelig. Nøstehallen drives av virksomhet Kultur i Drammen Kommune, i samarbeid med Nordbylia Nærmiljøklubb og engasjerte ungdommer.

Overganger og frafall

Det er mange organiserte fritidstilbud til barn og unge i Drammen. Det er totalt 87 idrettslag i kommunen som utgjør et bredt tilbud av idrettslige aktiviteter. I tillegg til idrett er det et godt tilbud innen speider, korps, kor, osv. Utfordringen er at det er mange som faller fra i overgangen fra barneskolen til ungdomsskolen, og enda flere som faller fra i overgangen fra ungdomsskolen til videregående skole. I overgangsfaser, som bytte av skole, flytting og endringer i hjemmesituasjonen, opplever man lite stabilitet. Dette kan skape usikkerhet og risiko for barn og unge. Barnet/ungdommen kan i en slik fase være ekstra sårbar for små hendelser, og han/hun vil søke etter trygghet og stabilitet. Dersom han/hun ikke finner dette i sitt nåværende miljø, vil han/hun søke etter nye miljøer. Dette kan føre til at den unge havner i “feil miljø”. I en slik fase er det derfor viktig at voksne følger med på barnet/ungdommen og har åpen dialog. Det bør også være et mål å oppmuntre barnet/ungdommen til å ta vare på det miljøet han/hun allerede er en del av dersom det er praktisk mulig.

Årsakene til frafall kan være mange. Noen ungdommer har rett og slett gått lei idretten de holder på med og velger derfor å slutte. Noen skader seg, andre har ikke økonomi til å fortsette. Det finnes støtteordninger for dette, men mange opplever det som vanskelig å be om hjelp. Andre vet ikke at det finnes støtteordninger.

”

Det viktigste er å se og lytte til ungdommen. Ikke hiv dem ut, men vis at du bryr deg!

(Nøkkelinformant)

Noen idretter krever stadig oppfølging av foreldre selv om barna blir eldre. Noen barn opplever da at foreldrene ikke klarer å følge opp - ikke har tid - og trekker seg derfor ut av idretten. Det er vanskelig for et barn å fortelle at mor eller far ikke er i stand til å følge opp. De velger heller å trekke seg ut. Noen barn og ungdom har utfordringer i hverdagen som kan resulterer i sinne, dårlig konsentrasjon og bråk på skolen og i fritidsaktiviteter. Dette kan føre til at de i enkelte tilfeller blir utvist. Dette viser seg å ha vært tilfelle for flere av guttene i rusmiljøet. En av guttene vi snakket med kom med en klar beskjed: *”Det viktigste er å se og lytte til ungdommen. Ikke hiv dem ut, men vis at du bryr deg!”* En annen fortalte at han hadde klart seg bra så lenge han var med på fotballaget, men så ble han kastet ut, og da var det bare de dårlige kompisene igjen som han kunne henge sammen med. Disse barna/ungdommene har det vanskelig, og er en gruppe som lett rekrutteres til rusmiljøet.

Ringdal og Reinås (www.fmr.no) skriver at hasjbruk kan føre til psykososial skjevutvikling. Barnet får enda svakere bånd til skole og samfunn. De kan stoppe opp i utvikling og modning, og bruk av cannabis gir generelt risiko for utvikling i uønsket retning. Det forsterker også allerede eksisterende problemer.

Signifikante andre – foreldre og venner

Fremtidsplaner, gode venner og en trygg oppvekst med fritidsaktiviteter som motiverer, et nærmiljø og familie som har forventninger til deg er gode beskyttelsesfaktorer. Den sosiale kontrollen som følger med sterke bånd til signifikante andre, minsker sannsynligheten for at et menneske vil handle i strid med samfunnets normer (Goode 2005). Når du har noe å strekke deg etter, er det mange som er opptatt av å ikke skuffe seg selv eller andre. Gode venner som passer på og rettleder hverandre er av stor betydning i et barns oppvekst. Vennegjengen er som regel, kanskje uten å vite det, enige om hvordan de ønsker å bli oppfattet. De er en verdifull kilde til personlig identitet i overgangen fra barn til voksen (Becker 2005). Dersom vennegjengen eksempelvis er opptatt av idrett og sunne fritidsaktiviteter, bygger de opp imaget sitt rundt dette.

Når det gjelder hasjrøyking kan det virke som om det er forskjell på om du er gutt eller jente i forhold til hvordan samfunnet ser på en hasjrøyker. Jenter skal ikke røyke, ifølge noen av våre informanter. Ei jente mente det er *”større konsekvenser for jentene enn for guttene å få rykte på seg som hasjrøyker også er nok jenter mer utsatt for rykte enn gutta. Jentene er nok observante på dette og venninner passer på hverandre og stopper hverandre i større grad enn guttene”*. Dette kan bety at venninnegjengen oppleves som en beskyttelsesfaktor.

At venner er viktig i barn og unges liv er det få som vil argumentere mot. De utvikler seg sammen og sammenlikner seg med hverandre under hele oppveksten. Det er dette som gjør at barn hele tiden utvikler seg. De speiler seg i hverandre og strekker seg etter dem som er eldre (Mead 1967).

Foreldrenes utfordringer

Flere av informantene våre mener det er viktig å få ut et budskap om at foreldrene må ha kontroll over hvem barna er sammen med. *"Sørg for å møte vennene til barna dine og ha kontroll på overnatting. Sitt oppe om natta og vent til ungene dine kommer hjem. Snakk med dem før de legger seg så du vet hvordan de har det og hvilken tilstand de er i. Hvis barna dine får penger til å handle klær eller kommer hjem med nyinnkjøpte klær så be om å få se kvittering. Jeg vet om mange jenter som får penger til å kjøpe nye klær som stjeler klærne og bruker pengene på røyk og alkohol istedet. Vær også obs på at det er mange jenter i 10. klasse som bruker amfetamin som slankemiddel. Ikke spons sigarettøyking. Oppdager du at barna dine røyker, så fortell dem at du ikke kan sponse dette og at du derfor må inndra lommepengene".* Men selv om informantene er opptatt av at foreldrene må passe på ungene sine, er det mange av dem som uttrykker skepsis til at foreldre klarer dette. De har selv opplevd at foreldrene har nektet å tro at de har brukt cannabis, og mener at dette er et kjent fenomen. Vi har eksempler fra våre informanter om foreldre som sammen med datteren sin har blitt kalt inn til samtale hvor de ble konfrontert med mistanke om at datteren deres røyket hasj. Foreldrene nektet å tro på læreren. En annen fortalte at foreldrene hans fortsatt ikke visste at han hadde brukt cannabis. Han har vært hekta i flere år og har nylig blitt rusfri. Budskapet deres til foreldrene er klart: *"foreldrene har lite å bidra med her så lenge de nektet å tro at barna deres røyker (cannabis). De bør bli mer på vakt".*

At miljø og omgangskrets er viktig kommer frem på mange måter i vårt datamateriale. En av våre informanter mente at *"16 - 17 åringer bør sendes vekk så fort de er fersket. De må vekk fra miljøet et års tid".* Han hadde en kompis som ble flyttet, og selv hadde han et opphold på et års tid da han var 16 - 17 år. Han hadde da en kjæreste som ikke likte at han røyka, og

han hang mer med hennes venner. Da det ble slutt var han tilbake til de gamle kompisene sine. *"Nei, sørg for at kidsa har nok gjøre og er mye opptatt, da har dem ikke tid til å røyke. Og har man dame i tillegg som er imot røyking så røyker man ikke".*

Foreldrene er og blir den viktigste faktoren i et barns liv. Det er de som skal være de voksne som ser barnets behov. Når foreldre klarer dette har barnet et godt utgangspunkt for å få et sunt og godt liv. Dessverre er det ikke alltid foreldre klarer å følge opp foreldrerollen slik de selv, barnet eller samfunnet skulle ønske. I en gjennomsnittsfamilie klarer foreldrene å følge opp barna i stor grad, men det er ikke alltid det er like lett for barna å betro seg til sine nærmeste når de opplever vanskeligheter. Da er det godt å ha noen andre voksne rundt seg som de kan snakke med. Andre ganger opplever foreldrene vanskeligheter med å følge med på barna og på utviklingen av ungdomskulturen. Mange er redde for å gjøre feil og kan bli handlingslammet eller reagere med sinne. Det er ikke lett å være foreldre, og mange henvender seg til eksempelvis Ungdomshelsetjenesten, Uteteamet, skolen eller andre instanser for å få råd og veiledning. Vår erfaring i Uteteamet i Drammen er at ungdom setter pris på at foreldrene bryr seg. Det at ungdommene vet at foreldrene er glade i dem og vil deres beste er en viktig grunnleggende faktor for utviklingen deres. Noen foreldre prøver å være snille ved å gi stor handlefrihet og utøve liten kontroll over barna sine. Noen ungdommer kan oppleve dette som om *"det ikke er så farlig hva de driver med – foreldrene bryr seg jo ikke uansett".* Andre opplever handlefrihet fra foreldrene som at foreldrene stoler på dem. For mange unge er det viktig å ikke bryte denne tillitten som foreldrene har vist dem. Det å gi handlefrihet til barna sine er ikke så enkelt som å gi barnet frihet under ansvar. Det handler om kommunikasjon og hva som ligger til grunn for de reglene den enkelte familie har.

”det er viktig at de voksne vet hva de prater om – kunnskap er makt!
(Nøkkelinformant)

Det viktigste er at barna har en opplevelse av at foreldrene bryr seg om dem, at de voksne tar ansvar og at barna kan komme til dem uansett hva de opplever. Dette støttes av mange av våre informanter, noe som har vist seg gjennom deres refleksjoner og tanker rundt hvordan foreldre bør være. En sa: *“Foreldre burde kanskje engasjere seg mer. De bør snakke med egne barn og deres venner – ta dem med på ting! Foreldre må prøve å holde barna på rett spor uten å dytte for hardt”*.

Behovet for dialog mellom barn og voksne

Når barn er små er foreldrene deres svært viktige. Det foreldrene gjør er det rette, og barna har en opplevelse av at foreldre kan alt. I løpet av ungdomsårene utfordrer mange ungdommer foreldrene sine, og det er viktig at foreldrene forklarer hvorfor de har de reglene de har. Gjennom dialog kan ungdommene forstå at det er en grunn til at foreldrene eller andre voksne har de reglene de har og sier det de sier. En av våre informanter var opptatt av at de voksne kommuniserte med ungdommene og at de viste at de hadde kunnskap. *“Det er viktig at man ikke skriker og kjefter på ungdom. Det hindrer dialog og kontakt. Man må ikke skremme dem, ungdom gjør lett det motsatte av hva voksne sier. Derfor må informasjonen være ærlig og lett forståelig. Man må unngå avstand og heller skape åpenhet og trygghet. Foreldre må snakke med barna sine. Følge med på spisevaner, venner, lukter og om barna plutselig blir veldig slappe og tiltaksløse... Også er det viktig at de voksne vet hva de prater om – kunnskap er makt!”*

Dette krever at foreldrene er oppdatert på hva som rører seg i ungdomsmiljøene, men foreldre er bare mennesker og de kan ikke alltid være oppdatert. Det de da må huske på er at det er lov å si til et barn at *“dette vet jeg ikke så mye om, men kan vi ikke prøve å finne ut av det sammen? – Jeg vet hvor vi kan begynne*

å lete etter svaret”. Eller har man dårlig tid så gi en bekreftelse til barnet på at det er et viktig tema og at du skal finne ut av det slik at dere kan prate om det senere. Mange barn og unge vil godta dette. Det viktigste er at de voksne tar ansvar og viser at de har kontroll.

En av våre informanter savnet den gode samtalen med voksne da han var yngre. Det at noen satt seg ned og forklarte ham ting eller prøvde å finne ut ting sammen med ham var fraværende. Han fikk ofte bombastiske svar med at *“sånn er det bare”* og som han selv sa – *“det lærer man jo ikke noe av”*. Ei av jentene vi snakket med mente at *“kanskje bevisstgjøring om alle konsekvensene kan føre til at ungdom ikke gjør så mye dumt”*. En av guttene sa: *“Hvis det er noe som kunne hjulpet meg, måtte det vært om noen jobbet med holdningene mine da jeg var yngre”*. Han siktet da til hans dårlige holdninger til skole, skulking, lekser osv.

Kunnskap og opplysning

Mange av informantene våre, både unge og voksne, var opptatt av kunnskap og opplysningsarbeid. Barn og unge må få den kunnskapen de trenger, men et viktig moment er at ikke opplysningen må gjøre rusmidlene spennende og interessante. Noen av våre informanter som i dag er i midten av 20-årene mente at *“propagandaundervisningen”* om rus på ungdomsskolen var det som skulle til for at de ble nysgjerrige og prøvde cannabis for første gang. Hilde Pape bekrefter at dette kan være tilfelle i sin artikkel *“Skoletiltak som synes å gi effekt: Fruktbar forskning om forebygging eller suspekterte historier om suksess?”*. I artikkelen viser hun til forskning fra Brown & Caston 1995; Foxcroft et. Al. 2002; Werch & Owen 2002, som sier: det er *“holdepunkter for at skoletiltak i verste fall kan bidra til økt rusmiddelbruk, eller gi andre uønskede virkninger er også avdekket”* (Pape 2009: 343).

Pape (2009) skriver i sin artikkel at skolebaserte tiltak har liten effekt på de unges rusmiddelbruk. I vår kartlegging så vi at informantene hadde svært delte meninger om slik undervisning i skolen. Noen informanter kunne fortelle at de fikk den informasjonen de trengte for å starte med hasj gjennom undervisning på skolen.

Andre informanter fortalte at de fikk informasjon om rusmidler på skolen, men at det ikke har hatt noen bevisst betydning i etterkant. En av våre informanter foreslo som et tiltak at det kanskje hadde virket forebyggende om vi brukte tidligere rusbrukere til å informere om konsekvenser. *"De kunne vært med sosialarbeiderne/politiet ut og krydret den tørre informasjonen litt"*. Det kan virke som om slik informasjon er av liten betydning for skoleelever, men det kan jo være at dette kunne vært et element i undervisning av foreldre. Pape (2009) mener at det å gå gjennom foreldrene kan være en bedre metode for å jobbe rusforebyggende. Hun viser i sin artikkel til Koutakis og medarbeidere (2008) som står bak et foreldrerettet program mot tenåringsdrikking. Det å nå foreldre gjennom foreldremøter er enkelt å administrere og kostnadseffektivt. Programutviklerne hevder også at det å jobbe via foreldrene beviselig er en effektiv metode for å redusere alkoholbruk blant mindreårige (Pape 2009: 349). En metode å gjøre dette på er eksempelvis gjennom Ørebro preventionsprogram (ØPP). ØPP er en metode til å bruke i foreldremøter og henvender seg til foreldre med barn på ungdomsskolen. Programmet ønsker å påvirke foreldrenes holdninger til ungdoms drikkevaner og spre informasjon om hvordan man som foreldre kan handle for å hindre tidlig alkoholdebut hos ungdom. Ved å begrense bruk av alkohol og tidlig debut viser forskning at man også kan redusere bruk av illegale rusmidler (www.orebro.se).

En utfordring når det gjelder å nå frem til foreldre er at mange foreldre ikke kommer på foreldremøter og elevsamtaler. Det ble sagt på avsluttende konsultasjon at en av skolene i distriktet har hatt positive erfaringer når det gjelder å arrangere seminarer om det å være foreldre på sin skole. På disse seminarene har det dukket opp svært mange foreldre, og det ser også ut til at mange som kom er foreldre som ikke kommer på foreldremøte. En av forklaringene på dette kan være at man må være delaktig på et foreldremøte – man blir synlig for de andre. På et seminar/foredrag kan man forholde seg helt passiv og trenger ikke å kommunisere med andre.

Flere informanter nevnte at det er viktig at hjelpeapparatet blir nevnt i forbindelse med eventuelt opplysningsarbeid. Noen som lytter til opplysningen kjenner antagelig noen som har problemer med rus, eller har kanskje problemer med det selv og ønsker informasjon om hvor de kan henvende seg. Det er også viktig at denne informasjonen gis til alle slik at ingen trenger å spørre om direkte kontaktinformasjon eller liknende da mange vil oppleve det som ubehagelig. En av våre informanter mente det kunne være forebyggende om man hadde et opplegg på skolen på kveldstid. Hun foreslo eksempelvis å arrangere quiz med kunnskap om konsekvenser av rus osv. Da fikk ungdommen med seg konsekvensene av bruk også. Dersom man skulle arrangert en slik kveld ville det nok være hensiktsmessig om det også handlet om noen andre temaer enn rus. Snakker man for mye om rus kan det bli noe ungdommene tenker for mye på.

Behovet for sosiallærere

Det er mange unge som mener at lærere og foreldre er alt for lette å lure og at de ikke ser ungdommene når de trenger hjelp. En av våre informanter mente at lærere burde reagert da han begynte å drikke veldig tidlig. Han savnet at de ikke grep inn. Nå vet vi at det har vært et økt innsatsområde i Drammenskolene de siste årene når det gjelder sosiallærere. Drammen kommune jobber for en skole hvor barn skal bli sett uten at det går utover undervisningen. Kommunens løsning for å få til dette er å øke antall sosiallærere på skolene slik at faglærerne kan fokusere på den faglige kompetansen. Vi har sett en økning av sosiallærere i skolen, men det er langt fra nok. *“Vi må få flere lærere og lærerne må se elevene og ha litt tid til dem. De må prate med kidsa og tilrettelegge for enkeltpersoner!”* sa en av våre informanter som savnet at noen så ham på ungdomsskolen. Det er økt fokus på området, men fortsatt er det barn på barne-, ungdoms- og videregående skole som ikke vet hvor de skal henvende seg hvis de trenger hjelp. Andre barn tør ikke å be om hjelp men går stillestående og håper at noen skal se at de trenger noen å prate med. Barna tror de gjør seg synlige, men det viser seg i ettertid at det ikke var noen som var klar over at barnet hadde vanskeligheter. Dette kommer spesielt godt frem i overgrepssaker (BRIS).

Behov for tilrettelegging

Noen av våre informanter forteller om hvordan livssituasjonen deres endret seg da skolen stilte opp og bidro til å ordne med utplasseringsplass en gang i uken. På denne måten fikk rastløse elever ut frustrasjon og ble motivert til å være på skolen de resterende dagene. Slike løsninger har bidratt til at flere ungdommer i Drammen har kommet seg gjennom ungdomsskolen og startet en yrkesfaglig utdanning. For noen var denne løsningen redningen, men det er også

noen som savner oppfølging i denne perioden. En av våre informanter fortalte at han hadde trengt hjelp til å håndtere sinne. *“Jeg løste alle problemer med vold – og fikk ingen annen hjelp enn å bli plassert på rektors kontor. Tilrettelegging hadde vært mye bedre. Etterhvert fikk jeg til en ordning med utplassering én gang i uka på ungdomsskolen. Dette hjalp til sånn at jeg klarte å fullføre skolen. Det som var dumt var at jeg måtte fikse alt selv. Det hadde vært lettere hvis skolen hadde backet opp litt mer. Det å jobbe én dag ute, bidro med avkobling og motivasjon. Men det var ikke nok til å løse sinneproblemet. Løsningen på det kom senere – hasj!”*

I det meste barn og ungdommer gjør er det noen voksne som kan fortelle hvem som er flinke og hvem som ikke er så flinke. Alle lag har en klovn, en sliter, en ramp og en “flinkis”. Felles for de fleste barn er at de ønsker å passe inn. De prøver å finne sin rolle og sammenlikner seg med hverandre. Barn er ikke like, og mange ungdommer vi har pratet med er opptatt av at lærere og trenere må vise forståelse for at ikke alle er like! Dersom man hadde fått til det, mener mange at mye kan forebygges på skolen og idretten! En sa: *“nå ser de (lærerne) kun de flinkeste og de aller dårligste elevene, man har liksom ikke lov til å legge så mye merke til de som ikke er så flinke. Lærerne ser ikke de som sliter, det resulterer i at de må slite enda mer for å bli sett”.* Det er ytterkantene som blir lagt merke til, mener mange. Men her viser det seg også at det er en endring på gang i Drammensskolen. Vi har blitt fortalt om eksempler hvor ungdomsskolene velger ut de ungdommene som sliter, men som likevel har et potensial til å klare seg når de gir ungdom tilrettelagte tilbud. Ideelt sett burde flere fått tilbud. Men det er viktig at lærere også ser de elevene som sliter nest mest.

Sosialt nettverk

Mange fremhever lærere og hvor viktig deres rolle er i oppveksten. Det som viser seg gjennom kartleggingen er at de som har vært med i organiserte fritidsaktiviteter har hatt andre voksne personer rundt seg i hverdagen som også har vært av stor betydning. Når man har foreldre, lærere og trenere eller ledere rundt seg fordeles ansvaret på flere. Barnet har flere å henvende seg til dersom det skulle oppleve behov for det. Barn som er engasjert i idrett, speideren og andre tilsvarende aktiviteter, har også ofte et større sosialt nettverk rundt seg som fungerer som kontrollinstanser. Som vi så tidligere, kan vennegjengen være en betydningsfull faktor. De har sine normer de skal følge og de passer på hverandre. Bli man utstøtt fra gruppen kan dette betegnes som en risikofaktor. Derfor er det viktig for barn og unge at de ikke utestenges fra idrett, organisasjoner, skole og liknende. En av våre informanter hadde et klart budskap: *“det viktigste er å se og lytte til ungdommen. Ikke hiv dem ut, men vis at du bryr deg!”.* *“Det å bli kasta ut fra skolen er det verste som kan skje”*, sa en annen.

Hvordan redusere omfanget av cannabis i Drammen?

Tidlig intervensjon handler om å identifisere tidlige tegn på risiko for skjevutvikling og sårbarhet, for deretter å iverksette tiltak rettet mot grupper, familier og enkeltindivider. Tiltakene bør medføre opplevelse av mestring hos målgruppen/individet, samt hindre utstøtning og unødvendige tilleggs lidelser. Tidlig intervensjon har en potensiell samfunnsøkonomisk gevinst gjennom å forhindre kroniske lidelser, store nettverksbelastninger, samt langvarig og krevende behandling senere i livet (Thuen m.fl. 2001). Rehabilitering kan koste samfunnet mer enn mange gode forebyggende tiltak. Men uansett hvor mange gode trenere, ledere og andre rollemodeller vi har, så vil det alltid være noen barn og unge som faller utenfor

og kommer til å prøve rusmidler eller begå kriminelle handlinger av varierende grad. Et av spørsmålene våre til informantene handlet nettopp om dette. Hvilke tiltak kan vi iverksette for å redusere omfanget av rus og kriminalitet i Drammen? Det er klart at dersom det er færre som ruser seg, vil det også være færre selgere av narkotika. Markedet vil bli dårligere og tilgjengeligheten vil reduseres. Færre potensielle rollemodeller som bruker rusmidler vil også redusere rekrutteringen til cannabismiljøene. Som en av informantene våre sa: *“For å minske rekrutteringen til hasj må man få et annet syn på de som allerede røyker, de er forbilder for de som er yngre. Sluttes forbildene, slutter de yngste også”.* Så hva gjør vi når barn og unge har begynt å eksperimentere med rusmidler og annen uønsket adferd?

”

Det er viktig at ungdom har noe å gå til som jobb, skole eller liknende.

(Nøkkelinformant)

Hva skal til for å bryte med en ruskarriere?

Hva er det som kan motivere mennesker til å slutte med å bruke cannabis og hvorfor er det noen som velger å slutte på eget initiativ? Dette var spørsmål vi stilte tidligere brukere og hjelpeapparatet som har hjulpet ungdom ut av rusproblemer. Det som viser seg å være den røde tråden gjennom hele kartleggingen er fremtidsplaner og det å ha noe å gjøre. På spørsmål om hvorfor noen slutter, mens andre fortsetter svarte en av våre informanter: *“det kommer nok an på om det dukker opp noen fristende tilbud underveis eller om du finner på noe annet spennende å gjøre”*. Flere av våre informanter mente at det å ha noe å gå til, noe som frister såpass mye at røykingen kommer i veien for det du ønsker å sette igang med, da er du på rett vei. En sa: *“Mange av de som slutter er de som finner ut at de skal ut å reise, studere, får et spennende jobbtilbud eller liknende”*. Men så er det veldig viktig at tilbudene og aktiviteten opprettholdes. Dersom den som tidligere røykte cannabis begynner å kjede seg så er veien tilbake veldig kort. *“Det er viktig at ungdom har noe å gå til som jobb, skole eller liknende”* sa en ung gutt som var veldig stolt over å ha vært rusfri i flere måneder. En annen sa at en medvirkende årsak til at han har sluttet med cannabis er at han må ta jevnlig urinprøver for å beholde lappen. Våren 2011 iverksettes det et tiltak gjennom hasjavvenningskurs i regi av rehabiliterende team på SFR. Forhåpentligvis vil dette føre til at flere får den hjelpen de trenger for å slutte med hasj. Gjennom dette håper man å redusere antall cannabisbrukere i Drammen for så å redusere antall selgere og tilgjengeligheten til rusmidlet.

Behov for informasjon om hjelpeapparatet

Veien til rusfrihet oppleves som lang av mange. Ungdom etterlyser god informasjon om hjelpeapparatet og hvor de kan henvende seg ved behov. Det er et

behov for å gjøre hjelpeapparatet mer tilgjengelig og få ut informasjon og kunnskap til målgruppen. Her varierer målgruppen mellom foreldre, ungdom, brukere, fagpersoner m.fl. etter formål.

Hjelpeapparatet må nå aktuelle brukere, og ungdom etterlyser bruk av ulike informasjonskanaler. Det må være enkelt å finne frem til de ulike aktørene og det bør være lett å søke dem frem på nettet. Uteteamet i Drammen hadde eksempelvis tidligere en hjemmeside som var godt besøkt av ungdom. Gjennom denne siden fikk vi mange henvendelse på e-post, spesielt etter besøk på ungdomsskoler og andre ungdomsarenaer. Etter omstruktureringen av kommunens nettprofil, ble det satt krav til felles grafisk utseende for hele Drammen kommune. Dette medførte en beslutning om at det ikke lenger var lov med eksterne hjemmesider og Uteteamet slettet sin godt besøkte hjemmeside. Den nye hjemmesiden på kommunens system blir av ungdom opplevd som lite tilgjengelig. Vi mistet dermed en viktig kontaktarena med ungdom. Dette vet vi også gjelder andre virksomheter i kommunen. Uteteamet har forsøkt å veie opp for dette med å være aktive på msn og Facebook, men klarer ikke å nå opp til det gamle nivået på antall nettbasert kontakt med ungdom.

Flere av våre informanter forteller at de fikk vite om Senter for rusforebygging (SFR) alt for sent. *“Jeg visste ikke om SFR før jeg hadde en skikkelig breakdown og legen avtalte et møte for meg med en ruskonsulent”*. En annen sa: *“Røykere vet ingenting om hjelpeapparatet. Ingen som veit om SFR. Istedenfor å kjeft og smelle når man haker inn ungdom bør man informere tydelig om hvor man kan få hjelp”*. Denne informanten hadde blitt stoppet av politiet flere ganger, men

hadde aldri før blitt møtt med noe han opplevde som hjelp. I 2009 startet SFR et samarbeid med politiet hvor en sosialkonsulent som var ansatt på SFR skulle ha kontorplass på politihuset med viktigste oppgave å komme i kontakt med unge rusmisbrukere fra 18 år og motivere dem til å ta kontakt med ruskonsulent. Om dette sier informanten: *“Det var dette som funket for meg siste gangen jeg ble huka. Da møtte jeg (navn til sosialkonsulent) som informerte om SFR og henviste meg til (navn til ruskonsulent)”*. Denne ordningen er bygd på samme prinsipp som at Senter for oppvekst har en sosialarbeider som har kontor på politihuset og skal ta seg av sakene til mindreårige som havner hos politiet. Hensikten er at mindreårige skal komme i kontakt med sosialarbeideren som skal hjelpe barnet på best mulig måte gjennom tilrette-lagte opplegg. Begge disse ordningene er tiltak for å imøtekomme ungdom slik at de får etablert kontakt med hjelpeapparatet, og det er tydelig at dette virker i mange tilfeller.

En av våre informanter fortalte at han hadde tenkt på å slutte å røyke cannabis en god stund før sosialkonsulent formidlet kontakt med ruskonsulent. Han var motivert, men visste ikke at han kunne få hjelp. For ham var det viktig å poengtere at hjelpeapparatet som SFR og Uteteamet må vise seg frem. Et av hans forslag var å være mer aktive på å bruke reklame på busser ol. Det kunne for eksempel stå: *“Ønsker du å slutte med hasj – ring... for en anonym samtale”*. Flere informanter var opptatt av at man må ut av sentrum for å treffe ungdommene. *“Det hjelper ikke med reklame i sentrum, for der finner du uansett ingen hasjrøykere. De gjemmer seg i skogen og på andre skjermete steder”*. I den forbindelse mente flere at reklame på buss var tingen, spesielt på de bussene som gikk mot skogsområdene som Inntaksdammen o.l. Et annet forslag er reklame gjennom digitale medier. Ei jente sa: *“Det trenger ikke å være noe som*

flasher i ansiktet på deg. Men det kan vekke oppmerksomhet ved å gi saklig og konkret informasjon om hva tiltaket inneholder og hva det kan hjelpe deg med. Mange sitter hjemme og ser mye på tv, kanskje hadde tv vært et fint medium, ellers er mange på Facebook. Det må være lett å ta kontakt som eksempelvis via Facebook eller åpen linje hvor man kan ringe for å uforpliktende stille spørsmål ol”.

Spredning av informasjon om hjelpeapparatet var også et tema på avsluttende konsultasjon og i samtaler med samarbeidspartnere under kartlegging av nåværende håndtering. Det viser seg at det ikke bare er ungdom som er usikre på hvilke tilbud og tiltak vi har i kommunen. Kommunikasjonen på tvers av virksomheter og etater ser ikke ut til å være god nok. Det er et tydelig hull i informasjon om tiltak på de fleste nivåer.

Hvordan hjelpe ungdom?

Noen informanter nevnte at det er bra at Uteteamet dukker opp på forskjellige steder hvor ungdommene samler seg – dette viser at feltarbeiderne følger med. Men de mente det var uheldig at Uteteamet lett blir forbundet med politiet. En sa: *“det må komme ut at Uteteamet ikke er “en liten spade for politiet,” mange tror det”*. En annen hadde også et klart budskap til Uteteamet og natteravner: *“Vis at dere er der, vær tydelige, bekreft anonymitet og informer om at dere ikke er politiets høyre hånd”*. For Uteteamet sin del er det viktig å opprettholde god dialog med politiet, noe som blant annet gjøres gjennom ukentlige møter i tverrfaglig gruppe (TFG). Med på disse møtene er forebyggende avdeling ved Drammen politistasjon, Senter for oppvekst og Senter for rusforebygging. Dette samarbeidet er viktig slik at de ulike virksomhetene sammen kan sikre best mulig oppfølging av ungdom i Drammen. Uteteamet ser at ungdom ønsker lite dialog mellom Uteteamet og politiet. Men faglig sett vil de som trenger hjelp og støtte ha fordel av et slik samarbeid på sikt. De som ikke trenger slik oppfølging, vil heller ikke oppleve konsekvenser av et slikt samarbeid.

Informantene er opptatt av at de som ønsker å hjelpe ungdommene må ta dem på alvor. *“Ikke be dem om å tyste på andre, men fokuser på deres ønske om å slutte. Ikke døm dem, men ros dem for initiativ”*. En annen mente det var viktig at ungdommene fikk mulighet til å selv reflektere over fremtiden fremfor at voksne fortalte dem hvordan det skulle være. *“Bildene må være tydelige som “hvor er du om fem år?”. Lytt, vis forståelse og hjelp med respekt”*. En annen sa: *“Ungdom som ønsker å slutte, trenger aktiviteter og tilbud. De trenger et sted hvor de kan føle seg trygge og ha tillit til systemet, først da tør de å be om hjelp...”*

Ingen ønsker å bli stemplet. Alle vil jo tro noe godt om seg selv...”. Flere av informantene mente at det å støtte ungdommen er det viktigste: *“Den som prøver å slutte, trenger hele tiden bekræftelser på endringer, og de rundt ham / henne må backe opp disse endringene. Det er viktig at personer i hjelpeapparatet skaper tillit, viser at de bryr seg og bruker direkte tale”*. Et eksempel på en informant som opplevde at han ble hørt og tatt på alvor, var en som fortalte at han hadde slitt voldsomt med å få sove da han skulle slutte med cannabis. *“Jeg fikk tilbud om akupunktur to ganger i uken hos feltsykepleien⁴ - det funket veldig bra!”*. Han syntes det var positivt at hjelpeapparatet hjalp han med å finne alternative løsninger fremfor å be han om å holde ut.

⁴ Feltsykepleien er et av lavterskeltilbudene til SFR.

Kombinasjonen mellom rus og psykiatri er noe man ikke kommer utenom når vi snakker om rusproblematikk. Dette er to elementer som ofte hører sammen. Flere av våre informanter uttrykte manglende oppmerksomhet rundt psykisk helse hos barn og unge. For en av informantene var dette svært viktig:

"Helsevesenet bør bli mer oppmerksom på sammenhengen mellom psykisk helse og rus. Har barn eller ungdom problemer med psykisk helse, bør legene følge opp dette nøye. De bør spørre mer direkte om rusing selv om ungdommen er veldig ung. De bør også avtale en samtale med SFR slik at man kan ha en rusforebyggende samtale eller liknende. Støtteapparatet må være mye mer direkte og tydelige. Ungdom hører kun det de vil høre – det nytter ikke å være indirekte, da hører de ihvertfall ikke". Han har selv, da han var yngre, bedt legen om hjelp til å komme i kontakt med psykolog, men da var han ikke "syk" nok. Han mener at det bør være lavere terskel for å komme i kontakt med psykolog. Dette er igjen et eksempel på samarbeid og dialog i hjelpeapparatet. Gjennom lettere henvisningsrutiner kan flere barn og unge komme i dialog med hjelpeapparatet. Kanskje bør terskelen være lavere for å ta kontakt med psykiske helsetjenester slik at foreldre, sosiallærere og andre kan henvende seg til eksempelvis BUPA for å få hjelp og veiledning i hvordan de på best mulig måte kan hjelpe barnet/ungdommen videre.

Handlingsplan

I arbeidet med handlingsplanen har det vært viktig for oss å ta hensyn til funnene i kartleggingsprosessen, både når det gjelder ungdommers og fagpersoners uttalelser og etterspørslar. Noe av det som ble etterspurt er allerede ivarettatt av hjelpeapparatet, og ulike instanser jobber for å ivareta dette. Eksempler på dette er overganger mellom ungdomsskolen og videregående skole. Oppfølgingstjenesten har ansvar for å følge opp elevene som dropper ut av skolen, og

ungdomsskolene er mer bevisste på å videreformidle viktig informasjon om elever til ny skole når det er nødvendig. Et annet element her er selvfølgelig bevisstgjøring hos foreldre og styrke dem i å følge opp sine barn. Andre elementer, som spredning av informasjon om hjelpeapparatet, kunnskapsformidling og tettere samarbeid, har behov for å styrkes, og handlingsplanen inneholder tiltak som er ment å ivareta dette.

	Formål	Tiltak	Ansvar	Økonomi
1	Forebygge bruk av cannabis ved å øke kunnskap og avsløre myter.	Utarbeide tiltak for spredning av informasjon og kunnskap som Uteteamet har tilegnet seg gjennom HKH-kartleggingen. Målgruppen er fagpersoner, foreldre og ungdom. Eksempelvis: <ul style="list-style-type: none"> • Informere samarbeidspartnere om funn i rapporten • Bruke kunnskapen i dialog med ungdom og voksne • Spre informasjon gjennom elektroniske medier 	Uteteamet	
2	Redusere omfanget av cannabisbruk i Drammen	Måltrettet oppsøkende arbeid mot aktuelle cannabismiljøer. Identifisere miljøer, etablere relasjoner og tilby hjelp.	Uteteamet	
3	Økt kunnskap /informasjon; Ansvarliggjøre og trygge foreldre i deres rolle som foreldre	Jobbe for felles forebyggende tiltak i skolen med fokus på foreldre, eksempelvis gjennom programmet ØPP og foreldreseminar.	Uteteamet, politi og helsesøstrene.	

	Formål	Tiltak	Ansvar	Økonomi
4	Økt kunnskap/ informasjon; Styrke voksne i arbeidet med barn og unge. "Forebygging gjennom idretten"	Nedsette en arbeidsgruppe for å kartlegge og utvikle tiltak som bidrar til å styrke ledere og trenere i arbeidet med barn og unge. "Hvordan oppdage risikoutsatte unge og hjelpe dem på best mulig måte?"	Uteteamet og Buskerud idrettskrets v/idrettsrådet i Drammen	Søke om prosjektmidler
5	Gjøre det lett for ungdom (og voksne som jobber med ungdom) å finne frem til tilbud og tiltak i kommunen etter behov.	Utarbeide en felles internettside for ungdom i Drammen. Siden skal dekke alle tilbud i kommunen og appellere til ungdom. Den skal være brukervennlig med få klikk og nyttige linker.	Uteteamet og ungdomsrådet	
6	Spre informasjon om tilbud og hjelpetiltak til ungdom	Jobbe for å promotere felles inter- nettside for ungdom i Drammen. <ul style="list-style-type: none"> • Kontaktinformasjon via skjerm bilde på kjøpesentrene og skolene • Lage brosjyre for felles internettside for ungdom i Drammen • Uteteamet og politiet deler ut informasjonsbrosjyre om internettsiden for ungdom i Drammen. 	Uteteamet, politi og Securitas Magasinet	

	Formål	Tiltak	Ansvar	Økonomi
7	Styrke samarbeidet blant fagpersoner i kommunen for å sørge for bedre oppfølging av barn og unge.	Jobbe for nettverksbygging og spredning av informasjon om de ulike virksomhetenes arbeidsområder og tilbud. <ul style="list-style-type: none"> • Oppfordre hjelpeapparatet til å oppdatere og følge med på felles internettside for ungdom i Drammen så fort denne er etablert. • Tett samarbeid mellom de ulike instansene for å sikre at unge blir henvist til rette instans på en effektiv måte. • Arrangere konferanser som bidrar til utvikling av samarbeid. 	SFR	
8	"Rett hjelp til rett tid". Sørge for at unge får den hjelpen de trenger på en effektiv måte.	Jobbe for å forenkle henvisnings- rutiner og styrke samarbeidet mellom 1. og 2. linjetjenesten og skolene.	SFR	

Litteraturhenvisning

Aakvaag, G. (2008): *"Moderne sosiologisk teori"*. Abstrakt forlag, Oslo

Becker, Howard (2005): *"Outsidere: Studier i afvigelses-sociologi"*, Danmark: Hans Reitzels forlag

BRiS, Buskerudregionens incestsenter. www.bris.org

Brown, J. H. & Caston, M.E. (1995): On becoming "at risk" through drug education. How symbolic policies and their practices affect students. *Evaluation Review* 19: 451 – 491.

Fangen, Katrine (2001): *"En bok om nynazister"*: Universitetsforlaget, Oslo

Foxcroft, D. & Ireland, D. & Lowe, D. & Breen, R. (2002): Primary prevention for alcohol misuse in young people (Review). *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2002/3. Art. No.: CD003024

Goode, Erich (2005): *"Deviant behaviour"*, New Jersey: Upper Saddle River

Jørgensen, M.W. og Phillips, L. (1999): *"Diskurs-analyse som teori og metode"* Roskilde Universitetsforlag, Samfundslitteratur, Fredriksberg.

Koutakis, N. & Stattin, H. & Kerr, M. (2008): Reducing youth alcohol drinking through a parent-targeted intervention: the Ørebro prevention program. *Addiction* 103: 1629 – 1637.

Mead, Georg Herbert (1967): *"Mind, Self, & Society – from the standpoints of a Social Behaviorist"*, The University of Chicago press, Chicago and London

Neumann, I.B. (2001): *"Mening, Materialitet, Makt: En innføring i diskursanalyse"*. Fagbokforlaget, Oslo

Pape, Hilde (2009) Skoletiltak som synes å gi effekt: Fruktbar forskning om forebygging eller suspekterte historier om suksess?. *Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift* vol. 26. 2009: 341 -354.

Sandberg, Sveinung og Pedersen, Willy (2010): *"Cannabiskultur"*, Universitetsforlaget, Oslo

Thuen F, Aarø, LE (2001). *"Psykisk helse og forebyggende arbeid. En litteraturgjennomgang."* Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 38, 410-423.

Weihe, Hans – Jørgen Wallin (2008): *"RUS – Nyttelse, lidelse og handling"*, Abstrakt forlag AS, Oslo

Werch, C. E. & Owen D.M. (2002): Iatrogenic effects of alcohol and drug prevention programs. *Journal of Studies on Alcohol* 63: 581 - 590

Øiseth, Kjeldsen og Sundvoll (2008): *"Illustrert informasjonsmateriale om narkotika, alkohol og doping"*, Norsk Narkotikapolitiforening, 5. reviderte utgave.

Rapport:

EMCDDA (2009): The Drug situation in Norway 2009. Annual Report to the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA. Oslo, SIRUS

EMCDDA (2010): The Drug Situation in Norway 2010. Annual report to the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA. Oslo, SIRUS

Veileder:

Helsedirektoratet (2009), IS-1742: *"Fra bekymring til handling. En veileder om tidlig intervensjon på rusområdet"*

Internetsider:

www.fmr.no - Forbundet Mot Rusgift:
Artikkel: Ringdal, Elisabeth og Reinås, Knut T. *"Cannabis - og andre narkotika - hva er situasjonen"*. <http://www.fmr.no/index.php?id=162631&cat=10221&printable=1> lesedato: 10.09.2010

www.fhi.no - Folkehelseinstituttet:
http://www.fhi.no/eway/default.aspx?id=233&trg=MainLeft_5648&MainArea_5661=5648:0:15,2917:1:0:0:::0:0&MainLeft_5648=5544:52601::1:5647:13:::0:0
lesedato: 10.09.10

Tollvesenet:
http://www.toll.no/templates_TAD/PressReleaseitem.aspx?id=219014&epslanguage
lesedato: 07.01.2011

Ørebro kommune:
<http://www.orebro.se/opp>
lesedato: 21.01.11

Vedlegg 1:

Risiko- og beskyttelsesfaktorer

	Risikofaktorer	Beskyttelsesfaktorer		Risikofaktorer	Beskyttelsesfaktorer
Individuelle	<ul style="list-style-type: none"> • Positiv til rusmidler • Tidlig debut • Utagerende, sensasjonssøkende • Manglende kunnskaper om rus og risiko • Rusvillighet • Individuell sårbarhet • Utsatt for seksuelle og fysiske overgrep, fremtidspessimisme 	<ul style="list-style-type: none"> • Medfødt robusthet og kapasitet • Sosial kompetanse • Opplevelse av mening og sammenheng • Kreativitet • Hobbyer • fremtidsoptimisme 	Venner	<ul style="list-style-type: none"> • Rusbruk og kriminalitet hos venner • Venners antisosiale normer • Lav sosial status hos venner 	<ul style="list-style-type: none"> • Tydelige normer, tilknytning, prososiale venner
Familie	<ul style="list-style-type: none"> • Manglende tilsyn • Manglende interesse for den unge • Tilknytningsproblem • Dårlig samspill i familien og mye konflikter mellom voksne og barn • Tillatende oppdragerstil, rusmiddelmissbruk • Seksuelle og fysiske overgrep, stor fattigdom 	<ul style="list-style-type: none"> • God kommunikasjon og samspill • Autorativ oppdragelse (kontroll og varme), struktur og regler, høyere sosioøkonomisk status 	Skole	<ul style="list-style-type: none"> • Dårlig skolemiljø/klima, mobbing, lese- og skrivevansker, dårlig likt, manglende eller "dårlige" venner, skulk, manglende interesse for skolen 	<ul style="list-style-type: none"> • Utvikle kompetanse og positive aktiviteter
			Nærmiljø	<ul style="list-style-type: none"> • Få ressurser til forebyggende arbeid, kriminalitet, normer som aksepterer konsum, tilgang til rusmidler, dårlig bomiljø, fattigdom 	<ul style="list-style-type: none"> • Minst en betydningsfull voksen, prososiale venner, felles verdier, samfunnsstrukturer som støtter mestringsstrategier

Takk til:

Det er flere som har bidratt i gjennomføringen av kartleggingen "ungdom og cannabis i Drammen".

Vi vil gjerne takke alle ungdommene som har stilt til intervju, deltatt i fokusgrupper og som har svart på spørreskjema. Vi vil også takke samarbeidspartnere som har bidratt med innspill og refleksjoner gjennom konsultasjoner og intervjuer. Det rettes også en takk til Petter Nettet ved kompetansesenter rus - region sør for god veiledning og inspirasjon.

Kort om SFR

Senter for rusforebygging (SFR) er en virksomhet som er organisert under Helse- og sosialdirektøren i Drammen kommune og arbeider etter Lov om sosiale tjenester, Lov om barnevernstjenester og Lov om helsetjenester. Virksomheten består av hovedområdene:

- Hjelpetiltak/lokale rehabiliteringstiltak
- Oppfølging under, i og etter institusjonsbehandling
- Legemiddelassistert rehabilitering
- Oppsøkende virksomhet
- Lavterskel overnattingstilbud
- Lavterskel helsetilbud
- Oppfølging i bolig

SFR sine hovedmål er å drive forebyggende arbeid, gi innbyggere med rusproblemer et tilbud fra kommunens hjelpeapparat, samt rehabilitere rusmisbrukere gjennom et behandlingstilbud og tett oppfølging. Disse hovedområdene er fordelt inn i tre avdelinger (Forebygging, Rehabilitering og Lavterskel) som på forskjellige måter tilbyr forebyggende og rusrelaterte tjenester til ungdom og voksne i Drammen.

Spørsmål vedrørende kartleggingen stilles til Ronald Pedersen eller Cecilie Eldrup Evju.

Kontaktinformasjon

Senter for rusforebygging

Telefon: 32 04 67 00

Øvre Strandgate 12, 3018 Drammen

Uteteamet

Telefon: 32 04 55 55

E-post: uteteamet@drmk.no

Besøksadresse:

Torgeir Vraas plass 13

Postadresse:

Postboks 2237 Strømsø, 3003 Drammen

www.drammen.kommune.no

Senter for rusforebygging - Uteteamet

Torgeir Vraas plass 13, 3044 Drammen • Tlf: 32 04 55 55